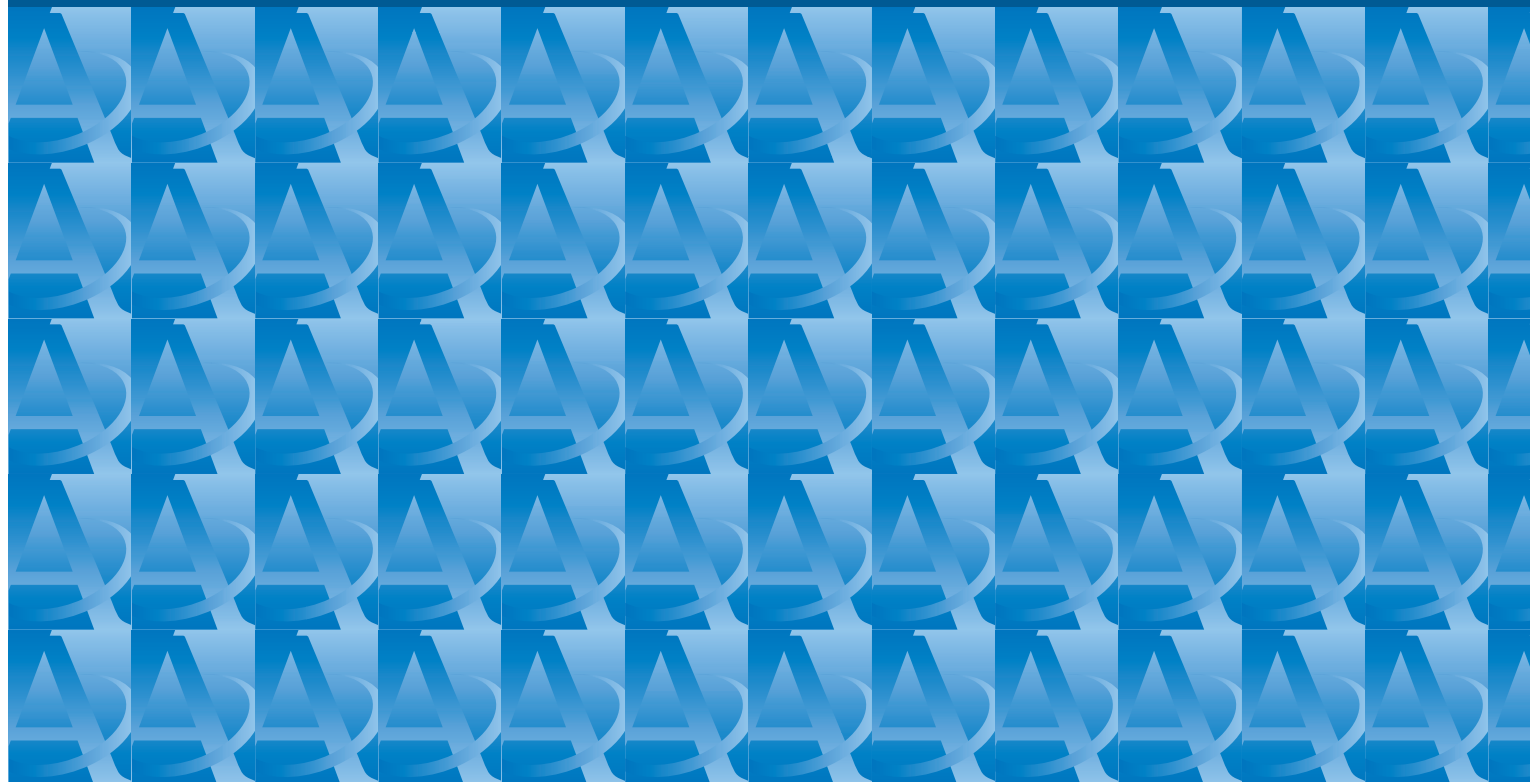

Koulutuksen arvioinnin uusi suunta

Arviointiohjelma 2004–2007

Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 1

Koulutuksen arvioinnin uusi suunta

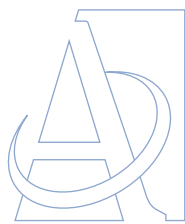
Arviointiohjelma 2004–2007

© Copyright Koulutuksen arviointineuvosto 2004

Kansi ja ulkoasu: Martti Minkkinen
Taitto: Kaija Mannström

Jyväskylä 2004

ISBN 951-39-1767-3
ISSN 1795-0163

Sisältö

Esipuhe	3
Koulutuksen arvioinnin toimintaympäristö	5
Arviointijärjestelmän kehitys	5
Arvioinnin kohdeympäristön muutos	8
Arvioinnin määrällinen kohdeympäristö	12
Arviointijärjestelmän kehittäminen	13
Arviointineuvoston toteuttaman arvioinnin arvot ja toimintaperiaatteet	15
Arvot	15
Toimintaperiaatteet	16
Arviointineuvoston strategiset toimintalinjat	19
Arviointiohjelma ja voimavarat	20
Arvioinnin verkosto- ja muu yhteistyö	23
Arviointimenetelmät ja -tutkimus	26
Ulkoisen arvioinnin ja paikallisen arvioinnin toiminnallinen yhteys ja järjestäjien ulkoinen tuki	28
Arviointitulosten hyödyntäminen	29

Viestintä ja tiedottaminen	30
Tietojen hallinta ja tietojärjestelmät	32
Arvioinnin laadunhallinta	33
Arviointiohjelma	35
Arviointiohjelman laadintaa ohjaavia periaatteita	36
Arviointiohjelman rakenne	41
Arviointiohjelma vuosille 2004–2007	44
Liite 1. Koulutuksen arviointineuvoston jäsenet	49
Liite 2. Koulutuksen arviointisihteeristö	50
Liite 3. Muiden tahojen tekemät koulutuksen arvioinnit	51
Liite 4. Sanasto	52

Viime vuosikymmenien aikana ovat koulutusjärjestelmän tavoitteet, tehtävät, toiminta ja ohjausjärjestelmä muuttuneet. Mahdollisuuksia omaehtoiseen ja paikalliset olot huomioon ottavaan koulutuksen kehittämiseen on vahvistettu hajauttamalla päätösvaltaa paikallisille toimijoille. Koulutuksen laatu- ja osaamisvaatimukset, vahvistuvat kehittämistarpeet, muutosten nopeus, koulutuspalvelujen ja koulutuksen tulosten erilaistuminen sekä avoimuuden, tilivelvollisuuden ja asiakasnäkökulman korostuminen ovat lisänneet tarvetta arvioida koko koulutusjärjestelmän toimivuutta sekä oppilaitosten ja koulujen toimintaa. Erityisesti koulutuksen järjestäjien ja oppilaitosten kannalta on tärkeää, että arviointi on johdonmukaista, ennakoitavissa olevaa ja tavoitteiden mukaista kehitystä tukevaa.

Opetusministeriö asetti *Koulutuksen arviointineuvoston* 1.4.2003 alkavaksi nelivuotiskaudeksi (liite 1). ***Neuvosto vastaa yhdessä opetusministeriön kanssa koulutuksen arvioinnista ja sen kehittamisestä ja toimii kansallisen koulutusjärjestelmän palautemekanismina perus- ja lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa, ammatillisessa aikuiskoulutuksessa ja vapaassa sivistystyössä.*** Arviointineuvostossa käsiteltävien asioiden valmistelusta ja toimeenpanosta vastaa *Koulutuksen arviointisihteeristö* Jyväskylän yliopiston erillislaitoksena. Se aloitti käytännössä toimintansa koko henkilöstön vahvuudella 1.11.2003 (liite 2).

Neuvoston perustamisella on luotu aiempaa paremmat edellytykset koulutuksen kansallisen arvioinnin riippumattomuudelle, koordinoinnille ja ver-

kostopohjaiselle toteutukselle ja kehittämiselle. Arviointineuvosto on kokoonpanoltaan koulutuksen järjestäjien ja oppilaitosten, opetushallinnon, opettaja- ja opiskelijajärjestöjen sekä työelämän osapuolten ja muiden sidosryhmien organisaatio. Nelitoistahenkiseen neuvostoon kuuluu myös koulutuksen arvioinnin ja tutkimuksen asiantuntijoita.

Arviointineuvoston toiminta perustuu arvioinnin ohjelmallisuuteen ja monipuoliseen kansalliseen ja kansainväliseen arviointiasiantuntemukseen. Neuvoston laatiman arviointiohjelman vuosille 2004–2007 avulla luodaan perustaa pitkäjänteiselle arviointitoiminnan toteutukselle ja kehittämiselle. Ohjelma sisältää järjestelmä-, teema- ja tila-arvioinnit sekä oppimistulosten arvioinnit. Lisäksi ohjelmassa painotetaan tietoyhteiskunnan kehittämistavoitteisiin nojaten teknologiaa hyödyntävien arviointiympäristöjen kehittämistä ja koulutuksen järjestäjien ja oppilaitosten tukemista arvioinnissa sekä paikallisen arvioinnin hyödyntämistä kansallisissa arvioinneissa. Edelleen ohjelmassa painotetaan arviointikulttuurin kehittämistä ja hyvien käytänteiden esiin nostamista sekä arviointien laadun kehittämistä arviointitutkimuksen avulla.

Arviointiohjelman laatimisen ja arvioinnin kehittämisen lähtökohtana ovat olleet lainsäädännön lisäksi Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma vuosille 2003–2008 sekä sektorikohtaiset toimintaympäristöanalyysit. Arviointijärjestelmän kehittämistä suuntaavat lainsäädäntöuudistuksessa esiin nousseet näkökulmat: *riippumattomuus, osuvuus, tehokkuus ja taloudellisuus sekä arvioinnin vaikuttavuus*.

Arviointineuvosto pitää tärkeänä uuden arviointitietoisuuden ja verkostomaisen toimintatavan vahvistumista sekä koulutusjärjestelmän ja siihen liittyvän arviointijärjestelmän kuten myös opetuksen ja oppimisen kehittämistä arvioinnin keinoin. Arviointituloksia tuottavien hankkeiden lisäksi neuvosto luo tiedottamis-, raportointi- ja palautejärjestelmän sekä tukee koulutuksen järjestäjiä ja oppilaitoksia laadunhallinnassa. Mikäli kansallinen koulutuksen arviointistrategia laaditaan toimikauden aikana, neuvosto osallistuu sen tekemiseen. Arviointitoiminta käynnistyy toimikauden alusta lähtien kaikilla lainsäädännössä mainituilla tehtäväalueilla. Arviointiohjelma edellyttää voimavarojen turvaamista ja niiden ennakoitavuutta.

Koulutuksen arvioinnin toimintaympäristö

Koulutuksen arvioinnin toimintaperiaatteiden ja strategisten linjausten sekä arviointiohjelman sisällön taustana on toimintaympäristön analyysi, jossa on selvitetty koulutusjärjestelmän päämääriä ja tavoitteita sekä etsitty järjestelmän muutosten tärkeimpiä kohtia. Tässä yhteydessä toimintaympäristön muutoksia analysoidaan arviointijärjestelmän kehityksen, arvioinnin kohdeympäristön muutosten ja arviointijärjestelmän kehittämistä ohjaavien lähtökohtien valossa.¹

Arviointijärjestelmän kehitys

Koulutusinstituutio on aiempaa enemmän yhteiskunnallisen keskustelun kohteena. Kansalaisten ja eri intressitahojen vaatimukset koulutusjärjestelmän läpinäkyvyydestä kasvavat. Tämä puolestaan synnyttää odotuksia ja tarpeita ulkoiselle riippumattomalle arvioinnille ja koulutusorganisaatioiden

---

¹ Esko Korkeakoski 2004. Perusopetuksen toimintaympäristöanalyysi. Julkaisematon lähde.
Jouko Mehtäläinen 2004. Lukiokoulutuksen toimintaympäristöanalyysi. Julkaisematon lähde.
Anu Räisänen 2004. Ammatillisen koulutuksen toimintaympäristöanalyysi. Julkaisematon lähde.
Heikki Silvennoinen 2004. Aikuiskoulutuksen toimintaympäristöanalyysi. Julkaisematon lähde.

oman arvioinnin toimivuudelle.

1990-luvulla Suomessa kevennettiin koulutuksen valtakunnallista normi-ohjausta ja lisättiin paikallista päätösvaltaa. Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset voivat aiempaa itsenäisemmin päättää toiminnastaan kansallisten ja paikallisten tavoitteiden mukaisesti. Tosin aivan viime aikoina on normi-ohjausta jälleen lisätty.

Koulutuksen ohjausjärjestelmän muutoksen myötä koulutuksen arvioinnin asema ja merkitys ovat vahvistuneet. Se on ollut lakisäateistä kaikilla koulutussektoreilla vuodesta 1999 lähtien. Arvioinnin tarkoituksena on turvata koulutusta koskevan lainsäädännön tarkoituksen toteutuminen, tukea koulutuksen kehittämistä ja parantaa oppimisen edellytyksiä.

Ennen edellä kuvattua vaihetta ei arvioinnilla ollut lainsäädännöllistä perustaa. Tosin koulutusta on arvioitu 1960-luvulta lähtien, jolloin eri oppiainneiden arvioinnit aloitettiin. Koulutusta koskevissa tilannekartoituksissa käytettiin tuolloin paljolti myöhemminkin käytettyä arviointimallia, vaikkakin sen tehtäväotanta oli olennaisesti yksinkertaisempi.

Valtakunnallinen arviointi. Opetushallitus käynnisti koulutuksen valtakunnallisen arvioinnin ja sen kehittämisen 1990-luvun alkupuolella, mutta arvioinnin merkitys korostui vasta koulutusta koskevien lakien muutosten myötä. Lainsäädännössä vastuu yleissivistävän koulutuksen, ammatillisen koulutuksen ja aikuiskoulutuksen arvioinnin kehittämisestä sekä ulkopuolisen arvioinnin toimeenpanosta määrättiin Opetushallitukselle. Opetusministeriö ohjasi ulkopuolisen arvioinnin toimeenpanoa ja arvioinnin kehittämistä antamallaan määräyksellä vuoden 1998 lopussa (määräys 19/01/98)². Opetushallituksen arviointitoiminta perustui opetusministeriön kanssa laadittuun tulossopimukseen.

Koulutuksen arviointia on Opetushallituksen toimesta tehty kansallisella, paikallisella ja kansainvälisellä tasolla. Kansallisella tasolla on tuotettu koulutusindikaattoreita, tehty järjestelmä-, tema- ja tila-arviointeja sekä arvioitu oppimistuloksia. Oppimistulosten arviointi on painottunut perusopetukseen ja ammatilliseen koulutukseen. Lisäksi on kehitetty arviointimalleja, -menetelmiä ja -kriteereitä. Koulutuksen järjestäjille ja oppilaitoksille

---

² Opetusministeriön päätös koulutuksen ulkopuolisen arvioinnin toimeenpanon ja arvioinnin kehittämisen perusteista (Määräys 19/011/98).

on tuotettu erilaisia koulutus-, konsultaatio- ja materiaalipalveluita laajassa verkostoyhteistyössä. Arviointiraportteja on ilmestynyt vuodesta 1994 luki-en yhteensä noin 110 ja oppimistulosten arviointiraportteja lisäksi 32.

Ruotsinkielistä koulutusta on arvioitu suomenkielisen koulutuksen tapaan. Vuosina 1994–2003 Opetushallituksen arviointiraportteista 17 oli ruotsinkielisiä. Lisäksi ruotsinkielisessä koulutuksessa on ollut muutama oma arviointihanke, jotka on tehty yhteistyössä muiden tahojen kanssa.

Alueellinen arviointi. Lääninhallituslaki (1997/22)³ määrää lääninhallitukset arvioimaan omalla alueellaan peruspalveluiden saatavuutta. Arviointi tulisi lain mukaan tehdä yhteistyössä, yhdenmukaisesti sekä pääosin jo olemassa olevaa tilastoaineistoa ja hallinnonalakohtaisia tietokantoja hyödyntäen. Arviointiraportit julkaistaan vuosittain.

Sisäasiainministeriö ja muut ministeriöt määrittävät yhteiset arviointikohteet usean vuoden (hallituskauden) ajaksi. Hallinnonalojen omat arviointikohteet täsmennetään vuosittain tulossopimuksella. Vuosien 2004–2007 arviointikohteita ovat mm. perusopetuksen ja lukion jälkeinen koulutukseen sijoittuminen sekä ammatillisen tutkinnon suorittaneiden työllistyminen ja jatko-opintoihin sijoittuminen. Näiden lisäksi hallinnonaloilla on yhteisiä arviointikohteita. Opetustoimen arviointikohteet ilmenevät liitteestä 3.

Muu arviointi. Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen arvioinnista vastaa Korkeakoulujen arviointineuvosto. Lisäksi Valtiontalouden tarkastusvirastolla on arviointitehtäviä. Kansainvälisellä tasolla merkittävintä on ollut osallistuminen OECD:n arviointihankkeisiin ja EU-yhteistyöhön.

Jyväskylän yliopistossa toimiva Koulutuksen tutkimuslaitos on vastannut opetusministeriön toimeksiannosta OECD:n arvioinnista, erityisesti PISA-tutkimuksesta. Koulutuksen tutkimuslaitos on ollut keskeinen kansallisen ja kansainvälisen arvioinnin toimija jo 1960-luvulta lähtien⁴. Se on keskittynyt erityisesti oppimistulosten arviointiin.

Maa-arviointeja ja tema-arviointeja on hallinnoitu opetusministeriöstä ja Opetushallituksesta. Arvioinnit ovat kattaneet sekä suomen- että ruotsinkielisen koulutuksen. Myös muilla yliopistoilla ja korkeakouluilla on ollut monipuolista koulutuksen arviointia. Edellisten lisäksi ulkomaisia asiantunti-

---

³ Lääninhallituslaki 22/1997.

⁴ Yhteistyö IEA-järjestön kanssa.

joita on osallistunut kansallisiin arviointeihin. Yksittäiset tutkijat ja tutkimushankkeet ovat kartuttaneet myös arviointeihin perustuvaa tietämystä omissa tutkimuksissaan. Suurin opetusministeriön tilaama hanke uuden koulutuslainsäädännön aikana on ollut koulutuksen hallinnon arviointi. Siinä hallintoa itseään koskeva arviointi annettiin ministeriöstä riippumattoman ulkopuolisen arvioitsijan tehtäväksi.

Paikallinen arviointi. Kuntalain (365/1995) mukaisesti kunnassa tulee olla valtuuston asettama tarkastuslautakunta, jonka tehtävänä on arvioida valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumista. Vuonna 1999 voimaan tulleen koululainsäädännön mukaan koulutuksen järjestäjän, kuten kunnan tai kuntayhtymän, on arvioitava antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta. Koulutuksen järjestäjän on myös osallistuttava toimintaansa koskevaan ulkopuoliseen arviointiin. Jos koulutuksen järjestäjänä on kunta, niin koulutuksen arviointia käytännössä tekevä valtuusto sekä tarkastuslautakunta, koulutuslautakunta ja koulutus muodostavat kokonaisuuden. Yhtenäistä velvoittavaa arviointitoiminnan mallia ei ole, vaan käytännöt vaihtelevat ja ne ovat paikallisesti päätettävissä. Järjestäjän oman arvioinnin tulee olla systemaattista ja säännöllistä, ja sen tulee kattaa myös oppilaitoskohtainen arviointi. Koulutuksen järjestäjät voivat valita arviointimallinsa ja -menetelmänsä ja hankkia tarvittaessa eri tahoilta tukea arviointeihinsa.

Arvioinnin kohdeympäristön muutos

Päätösvallan hajauttamisen lisäksi koulutusjärjestelmää ovat muuttaneet koulutuksen uudenlaiset tavoitteet, sisällöt ja toimintatavat, uusi teknologia, kansainvälistyminen sekä yhteiskunnan monikulttuuristuminen. Järjestelmätason suurin muutos on ollut ammattikorkeakoulujärjestelmän luominen.

Kansainvälistyvä arviointiympäristö. Globalisoituminen johtaa tiivistyviin kansainvälisiin sidoksiin taloudessa ja muussa toiminnassa. Kansainvälinen kilpailu kiristyy yhä. Globaali kilpailu muuttaa yhteiskuntaa ja siten myös koulutusjärjestelmän rakenteita ja koulutuksen tuottamaa osaamista. Työvoiman liikkuvuus sekä koulutusjärjestelmän ja tutkintojen läpinäkyvyys korostuvat entisestään tulevaisuudessa. Kansainvälisyyteen liittyy myös uhkia. Yhtenä suurimmista pidetään alueellista eriarvoistumista ja yksilöiden

jyrkentyvää jakautumista menestyjiin ja syrjäytyviin.

Arviointijärjestelmällä on keskeinen merkitys sosiaalisen hyvinvoinnin ja kilpailukyvyn turvaamisessa ja kansainvälisyyteen liittyvien ilmiöiden läpinäkyväksi tekemisessä. Se voi myös, kuten muukin arviointi, yhdenmukaistaa, kapeuttaa, lisätä kilpailua ja vähentää omaleimaisuutta. Näitä vaikutuksia pyritään kuitenkin estämään. Globalisaatio tuo haasteita arviointiinkin: sellaisia ovat muun muassa osallistuminen kansainvälisiin arviointeihin, eurooppalaisen koulutuksen laadunhallintakulttuurin, arviointimenetelmien ja toisilta oppimisen käytänteiden kehittäminen sekä kansainvälisten asiantuntijoiden käyttäminen erilaisissa arvioinneissa ja arviointijärjestelmän kehittämisessä.

Kansallisen koulutuksen kehitys. Päätösvallan delegointi on lisännyt koulutuksen järjestäjän vastuuta tavoitteidenmukaisten ja tasalaatuisten koulutuspalvelujen tuottamisesta. Keskeistä on varmistaa kansalaisten koulutuksellisen tasa-arvon toteutuminen. Tasa-arvovaatimuksesta huolimatta koulutuksen järjestäjillä (erityisesti kunnilla) on mahdollisuus luoda järjestäjän omista ehdoista ja alueellisista tarpeista lähtevää koulutuspolitiikkaa. Arvioinnin kannalta on siten olennaista ottaa huomioon kansallisten tavoitteiden lisäksi myös alueelliset erityispiirteet ja erityisesti kuntien omat koulutuspoliittiset tavoitteet ja lähtökohdat.

Merkittävä muutos *perusopetuksessa* on koko kuusivuotiaiden ikäluokan mahdollisuus osallistua esiopetukseen. Esiopetuksessa noudatetaan perusopetuksen lainsäädäntöä järjestäjästä riippumatta. Esiopetus aiheuttaa useita perusopetuksen ensimmäisiin vuosiin kohdistuvia opetussuunnitelma-muutoksia. Esi- ja alkuopetuksen (vuosiluokat 1–2) opetussuunnitelman perusteet ovat olleet käytössä 1.8.2003 lukien, ja vuosiluokkien 3–9 opetussuunnitelman perusteet tulevat voimaan arviointineuvoston toimikauden alkupuolella. Uudet opetussuunnitelmat sisältävät eri oppiaineryhmissä ns. nivelkohtia, joihin on laadittu oppimistulosten arvioinneille pohjaa antavat hyvän osaamisen kriteerit.

Yliopistojen tutkintorakenteet uudistuvat Bolognan prosessin myötä. Uudet rakenteet tulevat voimaan 1.8.2005. Opettajakoulutusta koskevan kehittämisohjelman (2001) mukaan tulevaisuudessa parannetaan edellytyksiä yhtenäiseen perusopetukseen. Kehittämisen ydin on ollut siinä, millaisilla tutkinnon rakenteilla voidaan nykyistä paremmin taata niin luokanopettajien kuin aineenopettajienkin mahdollisuuksia hankkia kelpoisuus koko perus-

opetukseen.

Perusopetusta ja sen kehittämistä ohjaa oppimiskäsitys, jonka mukaan oppiminen on aktiivista, itsenäistä ja tavoitteellista. Oppiminen tapahtuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden oppilaiden ja opettajan kanssa sekä opettajan oikea-aikaisessa ohjauksessa, jossa oppilaiden omien ajattelu- ja oppimisprosessien tukeminen on keskeistä. Oppiminen on yksilöllistä ja yhteisöllistä tietojen ja taitojen kehittymistä. Oppimisympäristöjen tulee olla monipuolisia. Opittavien tietojen lisäksi tärkeitä ovat erilaiset elinikäistä oppimista tukevat metakognitiiviset tiedot ja oppimaan oppimisen taidot.

Lukiokoulutuksen suurin muutos on ollut laaja valinnaisuus vuodesta 1994 alkaen ja sen myötä siirtyminen luokattomuuteen. Tavoitteissa on yleisivistyksen ohella painotettu elinikäisen oppimisen ja kommunikoinnin valmiuksia, sosiaalisia valmiuksia sekä opiskelijan kasvamista vastuulliseen, itsenäiseen ja kriittiseen kansalaisuuteen. Yliopistojen uusi kaksiportainen tutkintouudistus vaikuttaa siihen, mitä yliopistot odottavat lukio-koulutukselta. Väestön ikärakenteen muutos, ihmisten kasautuminen kasvukeskukseen sekä odotettavissa oleva työvoiman määrällinen ja laadullinen tarve tulevat vaikuttamaan lukiokoulutuksen järjestämisen edellytyksiin ja tapoihin.

Ammatillisen koulutuksen kansalliseen kehittämiseen ovat vaikuttaneet kansallisten koulutuksen laatuvaatimusten ohella koulutettavien ja työelämän tarpeissa tapahtuneet muutokset sekä kansainväliset näkökulmat. EU:n painottamassa Euroopan dimensiossa nousevat esiin muun muassa koulutusjärjestelmien ja ympäröivän maailman lähentäminen, koulutukseen pääsyn helpottaminen, tutkintojen läpinäkyvyys ja pätevyyksien ja kvalifikaatioiden vertailtavuus, työvoiman vapaa liikkuminen, ohjauksen tehostaminen, yhteistyön lisääminen sekä laadunvarmistus. Kööpenhamina-prosessin myötä laadunvarmistuksessa korostetaan muun muassa standardien, mallien, menetelmien, kriteereiden ja indikaattoreiden kehittämistä ja koulutuksen järjestäjien itsearviointia sekä erilaista ulkoista laadunvarmistusta⁵.

---

⁵ Copenhagen process. First report of the Technical Working Group. Quality in VET. Draft. European Commission. Directorate-General for Education and Culture.

Declaration of the European Ministers of Vocational Education and Training and the European Commission. Convened in Copenhagen on 29 and 30 November 2002, on enhanced European cooperation in vocational education and training.

Enhanced cooperation in vocational education and training. Draft stocktaking report of the Copenhagen coordination group. October 2003.

Suurimmat ammatillisen koulutuksen muutokset ovat tapahtuneet tutkintorakenteissa ja opetussuunnitelmissa sekä niihin liittyvässä ammattpedagogiikassa. Samoin muutoksia on tullut työelämäyhteyksiin, ylläpito- ja rahoitusjärjestelmiin sekä koulutuksen määrälliseen säätelyyn. Oppilaitosmuotojen välisten raja-aitojen madaltamista on lainsäädännössä tavoiteltu pitkään. Erityinen kehittämispaine on kohdistunut lukion ja ammatillisen koulutuksen yhteistyöhön ja niiden toimimiseen alueellisena koulutusverkostona.

Merkittävän lisähaasteen ammatilliselle koulutukselle tuo se, että koulutuksen järjestäjien tehtävänä on vastata työelämän alueellisiin tarpeisiin ja toimia alueellisen kehittämisen vetureina. Lisäksi ammatillisessa koulutuksessa pyritään vahvistamaan oppisopimuskoulutusta sekä lisäämään opetussuunnitelmien laatua ja toimivuutta.

Opetussuunnitelmauudistuksissa on painotettu työelämälähtöisyyttä ja muun muassa opintojen henkilökohtaistamista, mikä osaltaan on lisännyt ohjauksen tarvetta ja kysyntää sekä ohjauksen arvioinnin tarvetta. Suurimmat järjestelmätason reformit liittyvät työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen ja näyttöperusteiseen arviointiin. Itsenäisten oppilaitosten verkostosta on edetty suuriin ja monialaisiin koulutuksen järjestäjäverkostoihin, ja muutos jatkuu yhä. Kaksi viimeksi mainittua kehittämiskohdetta ovat erityisen haastavia ruot-sinkielisessä koulutuksessa maantieteellisten ja kieliolosuhteiden vuoksi.

Aikuiskoulutuksen keskeiset tavoitteet ovat koulutuksellisen tasa-arvon toteuttaminen ja väestön koulutustason nostaminen. Yllä ammatillisesta koulutuksesta sanottu koskee luonnollisesti myös ammatillista aikuiskoulutusta. Aikuiskoulutus on saanut 1980-luvulta lähtien entistä tärkeämmän osan joustavan työvoiman ja ajanmukaisen osaamisen tuottamisessa. Järjestelmää on kehitetty elinikäisen oppimisen periaatteiden mukaisesti. Oppiminen ei jää enää vain oppilaitoksiin. Työ ja kansalaisten muu arkipäiväinen toiminta on alettu nähdä laajasti oppimisympäristönä. Vapaa sivistystyö on saamassa selkeämmän roolin aktiivisen kansalaisuuden, sosiaalisen koheesion ja demokratian vahvistajana. Lähivuosina keskeisiä kehittämisen alueita ovat heterogeenisten aikuiskoulutusmuotojen kokonaisuus sekä järjestelmän ohjaus siten, että kaikille väestöryhmille voidaan tasa-arvoisesti turvata vakaat koulutuspalvelut maan kaikilla alueilla ja ottaa siinä yhteydessä huomioon myös kulloinkin yhteiskuntapoliittisesti tärkeät koulutussällöt.

Arvioinnin määrällinen kohdeympäristö ^{6,7}

Perusopetus käsittää peruskoulut ja peruskouluasteen erityiskoulut sekä esi- ja lisäopetuksen. Vuonna 2002 perusopetusta annettiin 3810 koulussa, joista 232 oli erityisopetusta antavia kouluja. Keväällä 2002 perusopetuksessa toimi 45 568 opettajaa, joista päätoimisia opettajia oli 44 676. Perusopetuksessa oli noin 580 000 oppilasta, joista 10 900 opiskeli peruskouluasteen erityiskouluissa. Lisäopetuksen suorittaneita oli vuonna 2002 yhteensä 1559 oppilasta. Syksyllä 2002 esiopetukseen osallistui 60 118 lasta, joista päivähoidon yhteydessä järjestettävässä esiopetuksessa oli 47 713. Perusopetusta antavia ruotsinkielisiä kouluja oli 295 (+ 27), joissa päätoimisia opettajia oli 2 760 ja oppilaita 33 000 (+ 3 080).

Lukio-opetuksen järjestäjiä oli 310 ja päivälukioita 450. Opiskelijoita lukiossa oli 120 000 ja opettajia 7 800. Ruotsinkielisiä lukioita oli 36 (+ 1), joissa oli 440 päätoimista opettajaa ja 6 600 (+ 400) opiskelijaa.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjiä oli 210, ja niiden oppilaitosten tutkintoon johtavassa koulutuksessa opiskeli 123 188 opiskelijaa. Opettajia ammatillisissa oppilaitoksissa oli 12 486, joista muodollisesti kelpoisia oli 9 322 eli 75 prosenttia. Ruotsinkielisiä oppilaitoksia oli 30 (+ 9), opettajia 530 ja opiskelijoita 4 600 (+ 1 040). Oppisopimusmuotoiseen ammatilliseen peruskoulutukseen osallistui 16 643 opiskelijaa.

Viiden vuoden välein tehtävän valtakunnallisen aikuiskoulutustutkimuksen mukaan noin 1,8 miljoonaa aikuista hankki koulutusta vuonna 2000. Opetushallinnon toimialaan kuului tuhat koulutusorganisaatiota, joilla on mahdollisuus järjestää koulutusta aikuisille. Aikuislukioiden ja musiikkioppilaitosten ohella yleissivistävää koulutusta antoivat vapaan sivistystyön lähes 400 oppilaitosta. Aikuisten ammatillista peruskoulutusta annettiin yli 300 oppilaitoksessa. Ruotsinkielisiä koulutusorganisaatioita oli 44 (+ 3). Kansalaisopistojen vuotuinen opiskelijamäärä oli noin miljoona, kansanopistojen noin 150 000, opintokeskusten reilut 300 000 ja liikunnan koulutuskeskusten 100 000. Ammatillisissa oppilaitoksissa oli vuoden aikana 100 000 opiskelijaa, ammatillisissa erikoisoppilaitoksissa 300 000 opiskelijaa ja aikuiskoulutuskeskuksissa noin 140 000 opiskelijaa.⁸

---

⁶ Lähde: Koulutuksen määrälliset indikaattorit 2003. Helsinki: Opetushallitus.

⁷ Suluisissa oleva luku tarkoittaa Ahvenanmaata.

Arviointijärjestelmän kehittäminen

Eduskunnalle annetussa koulutuksen arviointia koskevassa selvityksessä painotettiin arviointijärjestelmän toimivuutta ja kehittämistä. Selvityksen mukaan arviointijärjestelmän toimivuuden kannalta tärkeitä ominaisuuksia ovat arvioinnin **riippumattomuus, osuvuus, tehokkuus ja taloudellisuus sekä vaikuttavuus**.

Riippumattomuus. Riippumattomuuden varmistamisessa on keskeistä, ettei hallinnolla ja päätöksentekojärjestelmällä ole käskyvaltaa arviointiorganisaatioon ja sen voimavaroihin, arviointiohjelmaan eikä arviointiprosesseihin. Riippumattomuutta tukee se, etteivät koulutuksen kehittämisessä mukana olevat tahot ja asiantuntijat osallistu ulkoiseen arviointiin.

Arvioinnin osuvuus. Kansallisella ja paikallisella tasolla on arvioinneissa painotettu tehokkuutta enemmän kuin vaikuttavuutta ja taloudellisuutta. Tehokkuuden arvioinneissa keskeisiä ovat olleet pedagogiset järjestelyt, henkilöstövoimavarat ja johtamiskulttuuri. Taloudellisuuden arvioinnissa on tutkittu ensisijaisesti kustannuksia. Vaikuttavuuden arviointi on painottunut oppimistuloksiin, joita on arvioitu kansallisten kokeiden avulla lähinnä perusopetuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa. Oppimistulosten arvioinnit ovat jääneet irrallisiksi: tulosten yhteyksiä oppimistapahtumaan ja oppimisympäristöön ja muihin kontekstitekijöihin on analysoitu melko vähän. Vain harvoissa kansallisen arvioinnin hankkeissa on hyödynnetty arvioinnin osuvuutta lisäävää paikallista arviointia. Näiden edellä kuvattujen kehittämistarpeiden lisäksi arviointijärjestelmän kehittämisessä huomiota tulee kohdistaa arviointiraporttien johtopäätösten selkeyteen, luotettavuuteen, tiedottamiseen, avoimuuteen ja arviointiyhteistyöhön. Arvioinnin tulisi olla myös koulutuspolitiikan toimivuuden ja koulutuksen kehittämistarpeiden kannalta osuvaa.

Arvioinnin taloudellisuus ja tehokkuus. Koulutuksen arvioinnin voimavarat ovat olleet vähäiset niin kansallisesti kuin paikallisestikin. Kansallisella tasolla voimavarojen määrää ei ole tiedetty etukäteen, ja määrä on vaih-

---

⁸ Aikuiskoulutuksessa opiskelijamääriin tilastoidaan vähintään kuusi tuntia kestävään koulutukseen osallistuneet henkilöt. Henkilöpohjaisen tilastoinnin puuttumisen vuoksi sama henkilö tilastoituu useaan kertaan, jos hän osallistuu saman tai eri koulutuksen järjestäjän eri koulutuksiin. Tässä esitetyt aikuiskoulutuksen osallistujamäärät kuvaavat siis pikemminkin osallistumiskertoja kuin osallistujamääriä.

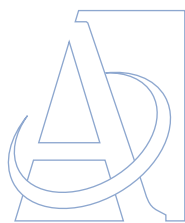
dellut vuodesta toiseen. Myös paikallisella tasolla ovat arvioinnin määrärahat olleet niukat. Arviointien ja tietojen koontien päällekkäisyydet ovat suotta kuluttaneet vähäisiä voimavaroja.

Arvioinnin taloudellisuutta voidaan kehittää yksinkertaistamalla ja keventämällä arviointiprosesseja, kuten aineistojen hankintaa ja käsittelyä, sekä analysoimalla arviointien taloudellisuuden suhdetta vaikuttavuuteen. Arvioinnin kehittämisessä voidaan niin ikään hyödyntää Korkeakoulujen arviointineuvoston kokemuksia ja hyviä käytänteitä.

Arvioinnin tehokkuutta voidaan lisätä parantamalla paikallisen arvioinnin sekä kansallisen ja kansainvälisen arvioinnin toiminnallista yhteyttä ja karsimalla päällekkäisyyksiä. Tehokkuutta voidaan lisätä myös välittämällä tietoa arviointikohteista ja -ohjelmasta. Itsearviointitulosten hyödyntämisen tehostaminen kansallisella tasolla edellyttäne jatkossa yhteisiä periaatteita, malleja, kriteereitä ja indikaattoreita sekä järjestäjien ja oppilaitosten monipuolista tukemista. Tehokkuutta voitaneen lisätä myös kirjallisten ja tietoverkkoja hyödyntävien arviointimallien ja materiaalien avulla ja korostamalla kansallisella ja paikallisella tasolla toimivien arvioijien välistä avointa tiedonkulkua ja tiivistä yhteistyötä.

Arvioinnin vaikuttavuus. Koulutuksen arvioija edistää koulutuksen yhteiskunnallista vaikuttavuutta tuottamalla päätöksentekijöille, kehittäjille, toimijoille ja sidosryhmille luotettavaa arviointitietoa, joka selventää koulutuksen taustalla olevia arvoja ja tukee koulutuksen laadun kehittämistä. Koulutuksen arvioinnin vaikuttavuutta voidaan lisätä tiedottamalla arviointituloksista tehokkaasti ja analysoimalla arviointien merkitystä ja jalostamalla kehittämistoimia. Myös arviointitulosten julkistamiseen ja hyödyntämiseen sekä arvioivien johtopäätösten yksityiskohtaistamiseen on tarpeen kiinnittää huomiota. Tärkeänä pidetään myös välittömän ja oppilaitosten, oppilaiden ja huoltajien tarpeita palvelevan palautejärjestelmän luomista. Keskeiseksi kehittämiskohteeksi nostetaan tulosten tehokas käyttäminen uusina tavoitteita asetettaessa ja toimintaa suunniteltaessa.

Vaikuttavuuden lisäämiseksi on tarpeen myös hyödyntää aiempaa paremmin koulutuksen järjestäjien ja oppilaitosten itsearviointeja. Tämä tarkoittaa itsearviointitulosten nykyistä avoimempaa julkistamista ja käyttämistä kansallisessa arvioinnissa. Arviointitulosten mahdollisimman avoimen tiedottamisen uskotaan edistävän eri sidosryhmien yhteistyötä, hyvien arviointikäytänteiden levittämistä ja myös koko arviointijärjestelmän toimivuutta.

Arviointineuvoston toteuttaman arvioinnin arvot ja toimintaperiaatteet

Arvioinnin kehittymistä edistetään luomalla sitä tukevaa toimintakulttuuria ja toimimalla arvojen ja niistä johdettujen toimintaperiaatteiden mukaan sekä kiinnittämällä huomiota arvioinnin laatuun ja arvioinnin aineellisiin ja henkisiin edellytyksiin. Arviointiverkoston osallistuvien odotetaan sitoutuvan samoihin arvoihin ja periaatteisiin.

Arvot

Tasa-arvo

Arvioinnin tasa-arvo liittyy koulutuksen yhteiskunnalliseen tehtävään; tulevaisuuden yhteiskunnan korkeatasoiseen osaamiseen ja mahdollisuuksien tasa-arvoon. Suomalaisen yhteiskunnan taloudellinen ja sosiaalinen hyvinvointi pohjautuu tasa-arvoiseen julkiseen koulutusjärjestelmään, jonka tehtävänä on taata jokaiselle kansalaiselle sukupuolesta, asuinpaikasta, iästä, kielestä ja taloudellisesta asemasta riippumatta laadukkaat koulutusmahdollisuudet sekä oikeus kykyjen ja erityisten tarpeiden mukaiseen opetukseen ja itsensä kehittämiseen. Oppilaiden ja opiskelijoiden oikeuksien, koulutuksen saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden sekä inhimillisen pääoman täysimääräisen käytön toteutumisesta tulee huolehtia arvioinnin keinoin.

Tasa-arvolla ymmärretään myös sitä, että arvioinnin kohteet ja arvioinnin piirissä toimivat tahot ovat tasa-arvoisia keskustelukumppaneita sekä arvioinnin sisällöllisiä ja metodisia kehittäjiä.

Oikeudenmukaisuus

Oikeudenmukaisuus tarkoittaa eettisesti kestävä perustan luomista arviointiin. Se tarkoittaa arvioitavien kohtelemista tasa-arvoisina toimijoina, yhteisiä arvioinnin pelisääntöjä ja niiden noudattamista, jatkuvuutta ja toiminnan ennustettavuutta, arvioinnin objektiivisuutta, reiluuutta eli yksittäisten arviointien suhteuttamista toimintaympäristöihin sekä arvioinnin kohdetta vahingoittavasta vertailusta pidättäytymistä. Oikeudenmukaisuus edellyttää riippumattomuutta opetushallinnosta ja koulutuksen kehittäjistä.

Totuudellisuus

Arvioinnin on tuotettava luotettavaa tietoa, ja siitä tehtyjen johtopäätösten ja kehittämisehdotusten on oltava perusteltuja. Tämä edellyttää arviointimenetelmien luotettavuutta, monipuolisuutta ja monitahoisuutta. Tiedonhankinnan on oltava sisällöllisesti kattavaa, ja arvioinnit pitää tehdä tieteellisesti hyväksytyin metodein ja periaattein. Totuudellisuus tarkoittaa myös arviointitoiminnan arviointia.

Toimintaperiaatteet

Arviointi on riippumatonta

Arviointi on ensisijaisesti koulutuksen ja opetuksen kehittämisen väline. Arvioinnin vaikuttavuus edellyttää arvioitsijan ja arviointien kohteiden välistä luottamusta, uskottavan arviointikulttuurin luomista. Sen edellytyksenä on, että koulutuksen arvioitsijalla on opetushallinnosta (koulutuksen päätöksenteosta) ja koulutuksen kehittämiseen osallistuvista tahoista sekä niiden sosiaalisesta järjestelmästä riippumaton asema. Erittäin tärkeää on, että sillä on tunnustettu asema arviointia organisoivana ja tekevänä asiantuntijaorganisaationa. Riippumattomuuden turvaaminen edellyttää myös riittäviä taloudellisia toimintaedellytyksiä.

Arviointi on osallistavaa

Osallistava arviointi on kokemusten ja näkemysten vaihdon mahdollistava toimintatapa, jonka avulla kehitetään arviointiyhteistyötä. Sen tavoitteena on, että arviointi uudistuu ja on osuvaa. Osallistavuus tarkoittaa sitä, että eri arvioitsijatahot ja toimijat suorittavat arvioinnit asiantuntijaverkostona. Se tarkoittaa myös koulutuksen järjestäjien sekä oppilaitosten aktiivista osallistumista arviointiin ja sitoutumista avoimeen vuorovaikutukseen yhteisöinä.

Arviointi tähtää laadukkuuteen

Arviointien suunnittelun ja toteutuksen perustana on jatkuva laadunvarmistus. Sen keskeisiä elementtejä ovat asiantuntijuus sekä arvioinnin osuvuus ja tehokkuus. Laadun varmistamisessa on olennaista tavoitteiden ja toimintaperiaatteiden selkeys, arvioinnin henkisten ja materiaalien edellytysten ja arviointitoiminnan sujuvuus sekä arvioinnin tuotosten ulkoinen arviointi. Arviointien käytännön toteutuksen laatu varmistetaan valitsemalla asiantuntijaverkostosta kulloisiinkin hankkeisiin osaavimmat toimijat.

Arviointi perustuu avoimuuteen

Arvioinnin avoimuuden lähtökohtana ovat totuudellisuus, oikeudenmukaisuus ja läpinäkyvyys. Arvioinnin ohjelma, toimintaperiaatteet ja kriteerit tehdään näkyviksi, jotta kaikilla toimijoilla olisi tiedossa, miten eri kohteita ja toimintaa arvioidaan. Avoimuus tarkoittaa myös verkostomuotoisen toimintatavan luomaa keskustelevaa ja vuorovaikutteista arviointikulttuuria. Arviointien tuloksia tuodaan julkiseen keskusteluun ja muutoinkin osallistutaan aktiivisesti koulutusta ja sen arviointia koskevaan yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Arviointi on kehittävä

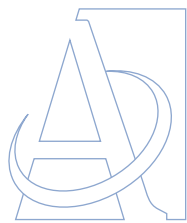
Arviointi antaa oppilaitoksille, koulutuksen järjestäjille, koulutuspoliittisille päätöksentekijöille sekä muille koulutuksen sidosryhmille relevanttia tietoa prosesseista, jotka edistävät yksilöllistä ja organisaatioiden oppimista. Arvi-

ointi tuottaa myös kehittämissuosituksia. Arvioinnilla edistetään yhteistä dialogia ja arvokeskustelua koulutusta ja kasvatusta järjestävissä työyhteisöissä ja koko yhteiskunnassa. Arviointia kehitetään ja syvennetään arviointitutkimuksen avulla.

Arviointi on tehokasta ja taloudellista

Arvioinnin organisoinnissa painotetaan ensisijaisesti arviointiprosessin keveyttä ja joustavuutta. Arviointiprosessien tehokkuutta ja taloudellisuutta edistetään kiinnittämällä huomiota arviointihankkeiden sisällölliseen ja ajalliseen rytmitykseen sekä niiden määrään, tiedonhankinta- ja analysointimenetelmiin, tulosten raportointiin, verkoston käyttöön, vaihtoehtoihin organisointitapoihin ja olemassa olevan tiedon hyödyntämiseen.

Arviointineuvoston strategiset toimintalinjat

Arviointijärjestelmän kehittämisen strategiset toimintalinjat ovat:

- 1 arviointiohjelman suunnittelu ja toimeenpaneminen sekä siihen tarvittavien voimavarojen turvaaminen
- 2 kansallista ja kansainvälistä arviointiosaamista hyödyntävä ja monitahtoiseen verkostoitumiseen pyrkivä arvioinnin organisointi
- 3 arviointimenetelmien kehittäminen ja arviointitutkimuksen edistäminen
- 4 koulutuksen järjestäjien ja oppilaitosten tukeminen niiden oman arvioinnin kehittämisessä ja paikallisen arvioinnin hyödyntäminen kansallisessa arvioinnissa
- 5 arviointitulosten systemaattinen hyödyntäminen koulutuspoliittisessa ohjauksessa sekä koulutuksen kehittämisessä valtakunnallisella, paikallisella ja oppilaitosten tasolla
- 6 arviointitoiminnasta viestittäminen, tuloksista tiedottaminen ja palautteen antaminen
- 7 koulutuksen arviointia tukevan tietotuotannon ja tietojärjestelmien soveltaminen yhteen
- 8 arvioinnin laadunhallinta.

Arviointiohjelma ja voimavarat⁹

Arviointiohjelma

Ohjelman lähtökohdat. Arviointiohjelman laatimisen keskeisenä lähtökohdaksi on pidetty arvioinnin tehtävää vaikuttaa koulutusjärjestelmän ja sen osien sekä lyhyen että pitkän aikavälin kehittymiseen tulevaisuudessa. Ohjelman laadinnassa on painotettu koulutusjärjestelmän kehityksen ennakoivuutta ja arvioinnin kehitystä ohjaavaa tehtävää.

Koulutuksen arviointineuvosto laatii tavoitteellisen arviointiohjelman toimikaudekseen. Ohjelmaa tarkistetaan vuosittain tai perustelluista syistä useammin. Ohjelman ulkopuolelta ohjelmaan voidaan sisällyttää vain sellaisia hankkeita, jotka perustuvat ministeriön tai muun tahon toimeksiantoihin tai erilliseen hankerahoitukseen.

Arviointineuvosto tarkistaa arviointiohjelmaansa mahdollisen kansallisen arviointistrategian valmistumisen jälkeen. Arviointiohjelman laadinta ja kohteiden valinta perustuvat koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan, toimintaympäristöanalyysiin ja lainsäädäntöön. Esimerkiksi osuvuutta on pyritty parantamaan valitsemalla relevantit kohteet koulutuksen muutoksen hallinnan, koulutuspolitiikan ja kehittämistarpeiden kannalta (reformiosuvuus). Ohjelman laadinnassa on pyritty ottamaan huomioon kansalliset, alueelliset ja paikalliset sekä kansainväliset tarpeet ja opetushallinnon, koulutuksen kehittäjien, koulutuksen järjestäjien ja sidosryhmien näkemykset. Ohjelma tähtää siihen, että tulokset olisivat käytettävissä oikea-aikaisesti opetustyössä, koulutuspoliittisessa päätöksenteossa, uusien tavoitteiden asettamisessa ja reformien seurannassa.

Arviointikohteet. Arviointi kohdistetaan nykyiseen koulutuspolitiikkaan, aiempina vuosina asetettuihin strategisiin tavoitteisiin ja meneillään oleviin koulutuspoliittisiin uudistuksiin (reformi-/prosessiarviointi). Ohjelma sisältää järjestelmä-, tila- ja teema-arvioinnit. Lisäksi arvioidaan oppimistuloksia ja oppimisympäristöä. Koulutuksen laadullisten ja määrällisten indikaattoreiden kehittämisessä otetaan huomioon paikalliset, kansalliset ja kansain-

---

⁹ Kattaa arviointitoiminnan ohjelmallisen suunnittelun ja toimeenpanon, johon kuuluvat myös arvioinnin käsitteellinen viitekehys, arviointiohjelma ja voimavarat.

väliset tarpeet sekä tietoverkkoihin perustuvien arviointiympäristöjen kehittämishaasteet. Ohjelman tueksi laaditaan koulutuksen arvioinnin ja sitä tukevan tutkimuksen yhteistyömalli. Ohjelmassa painotetaan paikallisen arvioinnin edellytysten kehittämistä sekä järjestäjien ja oppilaitosten tukemista toiminnan laadunvarmistuksessa. Mikäli erillinen kansallinen arviointistrategia tehdään, neuvosto osallistuu aktiivisesti sen laadintaan. Lisäksi opetusministeriötä avustetaan koulutuksen laatupalkintoihin ja toimintaedellytyksiin liittyvissä arvioinneissa.

Arviointineuvosto laatii tarvittaessa kansalliseen arviointistrategiaan perustuvan oppimistulosten arviointia tarkentavan arviointistrategian ja -ohjelman. Perusopetuksen kansallinen oppimistulosten arviointiohjelma sovitaan yhteen kansainvälisten arviointien kanssa ja päällekkäisyydet poistetaan. Lisäksi oppimistulosten arviointeja tehdään perusopetuksen eri vaiheissa, esimerkiksi toisen, viidennen ja yhdeksännen vuosiluokan aikana. Uusi arviointistrategia ja -ohjelma valmistellaan oppimistulosten arviointiverkostoon kuuluvien tahojen kanssa vuoden 2004 aikana. Arviointiverkoston luominen käynnistetään toimikauden alussa, jolloin myös kartoitetaan verkostoon osallistuvien ydinosaamisalueet. Vastaavasti tullaan laatimaan lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen oppimistulosten arviointistrategiat ja -ohjelmat yhteistyössä eri toimijoiden kanssa ja kehittämään niihin toimivat yhteistyöverkostot.

Eri arviointien integrointi. Koulutuksen arviointineuvosto koordinoi koulutuksen arviointia ja sen kehittämistä ja sovittaa sen yhteen muiden ohjelmien, arviointien ja periaatteiden kanssa. Yhteensovittaminen tehdään muun muassa järjestelmällisen ja koordinoitun arviointiohjelman, yhteisten periaatteiden ja työnjaon avulla (vrt. esim. opetusministeriön ohjauksessa oleva opetustoimen peruspalveluarviointi, Korkeakoulujen arviointineuvoston arviointi ja paikallinen arviointi). Tavoitteena on päällekkäisyyksien poistaminen tai ainakin minimoiminen, arvioinnin tehostaminen, voimavarojen tarkoituksenmukainen käyttäminen ja kohdentaminen sekä toisilta oppiminen. Kansainvälisistä arvioinneista saatu tieto tulee hyödyntää välttämällä samojen kohteiden kansallista arviointia ja kohdistamalla kiinnostus kansainvälisen arvioinnin paljastamiin ongelmiin ja kehittämistarpeisiin.

Arvioinnin vaikuttavuuden arviointi. Arviointiohjelma sisältää myös arviointien vaikuttavuuden arvioinnin. Arvioinnin arviointi kohdistuu arviointitulosten hyödynnettävyyden lisäksi riippumattomuuteen, osuvuuteen, te-

hokkuuteen ja taloudellisuuteen. Meta-arviointi tehdään kerran toimikauden aikana, ja sen tekee ulkopuolinen, riippumaton arvioitsija.

Arvioinnin voimavarat

Koulutuksen arviointineuvosto päättää vuosittain lopullisesta ohjelmasta, kun taloudelliset edellytykset ovat varmistuneet. Arviointiohjelman toteutumisedellytysten luomisessa painotetaan riippumattomuutta, arviointiosaaamista, arvioinnin mahdollistavien tietojärjestelmien kehittämistä sekä rahoituksen vakauttamista ja ennakoitavuutta.

Lähtökohtana on, että arviointineuvoston ja sihteeristön toiminta rahoitetaan opetusministeriön myöntämällä toimintamäärärahoilla ja arviointihankkeet käynnistämävaiheessa opetusministeriön kehittämismäärärahoilla. Neuvosto edellyttää, että budjetissa osoitettu perusrahoitus pysyy vakaana, sillä se on pitkäjänteisen ja laadukkaan arvioinnin edellytys. Määrärahojen kohdentamisessa otetaan huomioon yleissivistävän koulutuksen laajuus sekä ammatillisen koulutuksen ja aikuiskoulutuksen monitasoisuus ja alakohtainen kirjo.

Hankkeisiin osoitetaan varat jo niiden suunnittelun yhteydessä, ja niitä voidaan muuttaa vain erityisen perustelluista syistä. Arviointineuvosto päättää taloudellisten voimavarojen kohdentamisesta vuosisuunnitelman tai hankesuunnitelmien hyväksymisen yhteydessä.

Arviointineuvosto voi tehdä myös muuta kuin ministeriön kanssa sovitavaa arviointia, arvioinnin kehittämistä ja arviointitutkimusta, jos se hankkii siihen ulkopuolisen rahoituksen ja jos toiminta noudattaa arviointineuvoston arvoperustaa. Eri rahoituslähteitä hyödynnetään (esim. Suomen Akatemia, EU:n ohjelmat, ESR). Koulutuksen arviointineuvosto laatii arviointipalveluiden maksullisuutta koskevat toimintaperiaatteet yhteistyössä arviointitoimintaan osallistuvien tahojen kanssa. Julkaisujen myyntiin ja arviointitulosten välittämiseen luodaan yhtenäiset periaatteet.

Arviointia tekevä henkilöstö muodostuu eri asiantuntijaorganisaatioiden toimijoista ja muista asiantuntijoista. Arviointineuvosto arvioi, kuinka paljon arviointisihteeristössä tarvitaan pysyvää henkilökuntaa ja mikä on taroituksenmukainen tapa palkata asiantuntijoita eri hankkeisiin. Tarvittava henkilöstömäärä käy ilmi siinä vaiheessa, kun arviointitoiminnan laajuus ja verkostomaisen hanketoiminnan toimintatavat ovat tiedossa.

Arvioinnin verkosto- ja muu yhteistyö

Kansallinen verkostoituminen ja yhteistyö

Arviointineuvosto vahvistaa arvioinnin yhteiskunnallista vaikuttavuutta tehostamalla synergiaetuja tuovaa verkostoitumista ja minimoimalla arviointitoiminnan päällekkäisyydet. Arvioinnin vaikuttavuuden turvaaminen edellyttää myös tiivistä yhteistyötä hallinnossa ja koulutuksen kehittämisen parissa toimivien kanssa. Arviointiorganisaatio ei siten saa olla liian etäällä hallinnosta ja päätöksenteosta.

Verkostomaisen toimintatavan avulla edistetään tieteen, opetushallinnon, käytännön opetustyön ja sidosryhmien sekä muiden tarpeellisten tahojen asiantuntijoiden yhteistyötä. Toiminta perustuu vastavuoroiseen kumppanuuteen, jossa osapuolet sitoutuvat toimimaan yhteisten periaatteiden mukaisesti. Arviointiverkostot muodostuvat sektorikohtaisesti parhaista kansallisista ja kansainvälisistä asiantuntijoista. Opetushallitus osallistuu osana koulutuksen arviointiasiantuntijoiden verkostoa opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteiden mukaisten oppimistulosten arviointeihin arviointineuvoston toimeksiannosta.¹⁰ Lähtökohtana on, että myös muut verkoston toimijat, kuten yliopistot, osallistuvat ydinosaamisensa pohjalta monipuolisesti arviointiin ja siten myös oppimistulosten arviointiin.

Arviointihankkeiden lisäksi verkostoyhteistyössä kehitetään myös arviointijärjestelmää. Keskeisiä yhteistyöalueita ovat tietojärjestelmien, indikaattoreiden ja arviointimenetelmien ja -tutkimuksen kehittäminen, koulutuksen järjestäjien ja oppilaitosten henkilöstön kouluttaminen ja koulutuksen järjestäjille suunnattujen arviointipalveluiden kehittäminen. Neuvoston toimikauden alussa painopiste on verkostokumppaneiden vahvuuksien ja edellytysten sekä ydinosaamisen kartoittamisessa, yhteisten toimintaperiaatteiden ja yhtenäisen verkostokulttuurin kehittämisessä, vastuiden selkeyttämisessä, päällekkäisyyksien poistamisessa ja verkostokumppaneiden sitoutumisen vahvistamisessa.

Arviointineuvosto tekee ehdotuksen opetusministeriölle sektorikohtaisista tai asiakohteisista jaostoista. Niiden avulla arvioinnin asiantuntijoiden,

---

¹⁰ Valtion talousarvioesitys 2004.

sidosryhmien ja toimijoiden näkemykset välittyvät arviointiin. Jaostot edistävät yhtenäisen arviointikulttuurin kehittymistä sekä eri tahojen sitoutumista uuden arviointijärjestelmän kehittämiseen ja toimeenpanoon.

Arviointineuvosto toimii kiinteässä yhteistyössä Korkeakoulujen arviointineuvoston, lääninhallitusten ja muun julkishallinnon sekä muiden arviointia tekevien ja koulutusta kehittävien tahojen kanssa.

Kansainvälinen yhteistyö

Koulutuksen arviointineuvoston tavoitteena on oppia muiden maiden arviointistrategioista, käytänteistä ja kokemuksista sekä vaikuttaa aktiivisen osallistumisen avulla eurooppalaiseen arviointipolitiikkaan ja -kulttuuriin sekä tiedonlevitykseen. Toimintakauden alussa kartoitetaan keskeiset yhteistyötahot ja luodaan yhteistyöverkostoja ja asiantuntemuksen vaihdon kanavia. Mahdollisuuksien mukaan osallistutaan asiantuntijavaihtoon ja yhteisiin arviointi- ja arviointitutkimushankkeisiin sekä EU:n ohjelmiin.

Arviointineuvosto ja -sihteeristö perehtyvät vuosittain eri maiden koulutuksen laadunhallintaan oppiakseen onnistuneista ja epäonnistuneista kokeiluista. Vuoden 2004 Study Visit -kohteet ovat Tanska ja Hollanti. Lisäksi arviointisihteeristö perehtyy muiden maiden, erityisesti Pohjoismaiden, käytänteisiin. Muina vuosina toteutettavien Study Visit -ohjelmien kohteista päätetään vuosittain.

Pohjoismainen yhteistyö ja sen koordinointi kattavat kaikki neuvostolle kuuluvat sektorit perusopetuksesta aikuiskoulutukseen. Eri maiden arviointiorganisaatioiden lisäksi keskeinen yhteistyöelin on Pohjoismaiden ministerineuvosto. Laajemmassa eurooppalaisessa kontekstissa yhteistyö kana-voituu paljolti EU:n kautta.

Koulutukseen liittyvää arviointia tehdään IEA:n ja OECD:n arviointiohjelmissä. OECD:n ohjelmista tunnetuin on koulutussaavutuksiin keskittyvä PISA, jossa Suomi on mukana. Suomi on niin ikään mukana INES-projektissa, jossa tuotetaan vuosittain Education at a Glance -niminen indikaattorijulkaisu. Sen teknisessä ryhmässä tarkastellaan koulutuksen taloutta, oppilasmääriä, tutkintojen suorittamista sekä väestöön liittyviä kysymyksiä. Tarkastelut kohdistuvat erityisesti järjestelmän tehokkuuteen ja tuottavuuteen. Koulusaavutusryhmässä (Network A) tarkastellaan eri maiden menestymistä kansainvälisissä koulusaavutustesteissä. Siinä tarkastellaan myös opetus-

suunnitelmien yhteisiä ja erilaisia piirteitä. Tavoitteena on analysoida opetuksen virallisia tavoitteita ja tutkia, miten niihin on päästy. Koulutuksen ja työelämän suhteita tarkastelevassa ryhmässä (Network B) tutkitaan koulutuksen ja työllisyyden yhteyksiä samoin kuin koulutuksen ja palkkauksen yhteyksiä. Koulutusprosessiryhmässä (Network C) päähuomio on koulutusjärjestelyissä. Se tarkastelee erityisesti koulutason toimintaa. Ryhmässä kehitetään muun muassa koulutuksen päätöksentekojärjestelmää, opetusta, oppimista ja opettajia koskevia indikaattoreita. Network tekee myös kansainvälisiä koulukartoituksia, joista tuorein on selvittänyt toisen asteen koulutusta. Kartoitukset toimivat myös indikaattorikehittelyn perustana.

Suomi on osallistunut myös IEA:n matematiikan ja luonnontieteiden kouluosaavutusten nelivuotistrendivertailuun (TIMSS). Suomi on ollut mukana suunnittelemassa TIMSS 2003:a mutta ei ole osallistunut siihen muulla tavoin.

Ammatillisen ja aikuiskoulutuksen arviointiin ja arviointimenetelmien kehittämiseen liittyvää yhteistyötä tehdään muun muassa EU:n ja CEDEFOP:n kanssa. Neuvosto seuraa aktiivisesti myös OECD:n johdolla tehtäviä kansainvälisiä vertailuhankkeita, joissa mitataan aikuisten koulutukseen osallistumista sekä IALS/SIALS:n tutkimuksen tavoin aikuisväestön taitotasoa. EU:n piirissä on menossa myös Koulutus 2010 -hanke ja siihen liittyvä EU:n indikaattorituotanto. Suunnitteilla ovat muun muassa kielten osaamisen ja oppimaan oppimisen arvioinnit. OECD on ollut toiminut aktiivisesti teematutkimuksissa (mm. varhaiskasvatus, siirtyminen koulusta työelämään, opinto-ohjaus, aikuiskoulutus ja opettaja). Alkamassa on tasa-arvoteema.

Arviointineuvosto käyttää ulkomaisia koulutuksen arvioinnin asiantuntijoita ja asiantuntijaryhmiä arvioitsijoina ja yhteistyökumppaneina arviointistrategioiden, arviointimallien ja menetelmien kehittämisessä.

Edellisten lisäksi seurataan kansainvälistä arviointikirjallisuutta ja julkaisuja ja kirjoitetaan artikkeleita kansainvälisiin julkaisuihin sekä pidetään esitelmiä konferensseissa. Arviointineuvoston julkaisemaan arviointilehteen hankitaan ulkomaisten asiantuntijoiden kirjoittamia artikkeleita. Tästä näkökulmasta yhteistyö myös SICI:n jäsenyyden kautta on perusteltu.

Arviointimenetelmät ja -tutkimus

Arviointimallit ja -menetelmät

Arviointimallien ja -menetelmien kehittäminen nojaa erilaisiin lähestymistapoihin, jotka ovat soveltuvien osin samoja kuin käyttäytymis- ja yhteiskuntatieteissä. Joskus myös hallinto-, talous- ja oikeustieteiden lähestymistavat voivat tulla kysymykseen. Menetelmien kehittämisessä hyödynnetään muilla yhteiskunnan sektoreilla ja muissa maissa saatuja kokemuksia.

Arviointineuvosto käynnistää arviointimallien ja menetelmien tavoitteellisen kehittämisen toimikaudellaan. Mallien ja menetelmien pitkäjänteisessä kehittämisessä otetaan huomioon kansallisten tarpeiden lisäksi paikalliset tarpeet. Kehitettävien mallien ja menetelmien pitää sopia monitahoarviointiin, vertaisarviointiin ja toisilta oppimiseen (esim. peer evaluation, benchmarking, laukupalkinnot, auditoinnit, monitorointi). Itsearviointiin käytettävien arviointimallien ja menetelmien lisäksi paneudutaan myös oman toiminnan kehittämistä tukevan ulkoisen arviointitiedon hankkimistapoihin ja arviointikulttuuriin, joka edistää kokonaisvaltaista laadunhallintaa. Menetelmäosaamista tuetaan julkaisujen, tietoverkkojen ja seminaarien avulla. Tietojen keruuta ja käsittelyä sekä palautteenantoa varten luodaan arviointiympäristöjä tietoverkkoihin.

Arviointineuvosto laatii koulutusta koskevia indikaattoreita yhteistyössä opetusministeriön ja Opetushallituksen kanssa. Tässä työssä otetaan huomioon paikalliset, kansalliset ja kansainväliset tarpeet. Tavoitteena on ottaa käyttöön suunnitelmakauden aikana myös laadullisia indikaattoreita (esim. prosessi-indikaattorit). Niiden kehittämisessä ja valinnassa painotetaan koulutuksen laadun kriittisimpiä, tärkeimpiä kohtia (vrt. hälytysindikaattorit). Indikaattoreiden pohjalta tehdään policy-analyseja.

Arviointihankkeiden tiedonkeruu tehdään tutkimustyön metodisia ja eettisiä sääntöjä noudattaen pääosin otospäristeisesti. Otokset ovat riittävän suuria arviointien tarkoituksen ja aikataulun kannalta mm. alueellisesti ja ruotsinkielistä opetusta ajatellen. Arvioinnin tavoitteesta ja tarkoituksesta sekä arviointikohteen luonteesta riippuen arvioinnit voidaan toteuttaa kevyesti ja nopeasti tai ne voivat vaatia massiivisempaa ja kumulatiivista tietotuotantoa ja syväanalysejä. Joissakin arviointiteemoissa voi olla tarkoituksenmukaista hyödyntää harkinnanvaraisia näyttöjä.

Arviointitutkimus

Arviointitutkimuksen tueksi luodaan verkosto, tutkija-asiantuntijapankki, yhteistyössä tiedeyhteisöjen ja muiden koulutusalan tutkimustoimintaan osallistuvien tahojen kanssa. Arviointiohjelmaan sisältyviä arviointitutkimuksia tehdään yhdessä verkoston jäsenten kanssa, ja ne suhteutetaan muihin tutkimusohjelmiin ja hankkeisiin.

Koulutuksen kokonaisuuteen vaikuttavat prosessit ovat monimuotoisia ja -tasoisia. Niiden tutkiminen edellyttää monitieteistä yhteiskunta-, hallinto-, talous- ja käyttäytymistieteellistä tutkimusotetta ja tutkijoiden yhteistyötä. Monitieteisyyden lisäksi tarvitaan metodista monipuolisuutta. Perinteen laajoihin otantoihin tai erilaisiin indikaattoreihin perustuvan arviointitutkimuksen ohella arviointitutkimuksissa hyödynnetään eri tavoin itsearviointeihin ja laadulliseen otteeseen perustuvia evaluointeja. Erilaisten metodien tarve harkitaan hankekohtaisesti.

Tuloksia on voitava hyödyntää kehittämis-, asiantuntija- ja arviointityössä valtakunnallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Arviointitutkimuksella pyritään paitsi tyydyttämään konkreettinen tiedontarve myös edistämään metodologisen ja sisällöllisen tiedon kumuloitumista. Käytännöllisimmillään tämä tarkoittaa parhaimpien käytänteiden tunnistamista ja niiden leviämistä yleiseen tietoisuuteen.

Varsinaisten ohjelmaan kuuluvien arviointitutkimusten ohella tuetaan ja edistetään myös muuta arviointitutkimusta ja osaamista. Esimerkiksi arviointineuvoston ohjelman ulkopuolelle jääviä tärkeitä teemoja tai jo kerättyjä aineistoja voidaan tarjota jatkotutkimuksen tekijöille tai muille aiheesta kiinnostuneille tutkijoille tieteellisesti perustelluista uusista näkökulmista lähtevään analyysiin. Arviointineuvosto on yhteistyössä yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellisten tutkijakoulujen kanssa ja tekee arviointitutkimusta koskevia aloitteita.

Arviointineuvosto edistää arviointien perusteella syntyvän tiedon levittämistä tutkijoille (meta-) arviointitutkimusta varten. Neuvosto haluaa myös kehittää tutkimusviestintää ja välittää tutkimustietoa opetusministeriöön, koulutuksen järjestäjille ja muille tahoille.

Ulkoisen arvioinnin ja paikallisen arvioinnin toiminnallinen yhteys ja järjestäjien ulkoinen tuki

Koulutuksen järjestäjien on koulutusta säätelevien lakien mukaan arvioitava järjestämäänsä koulutusta ja osallistuttava kansalliseen arviointiin. Koulutuksen järjestäjän ja oppilaitoksen arviointia ei ole ohjeistettu, vaan ne voivat itse päättää arviointimalleistaan, -menetelmistään ja -mittareistaan.

Arviointiuudistuksen jälkeen koulutuksen järjestäjien ja oppilaitosten omat arvoinnit ja niiden yhdistäminen kansalliseen arviointiin on tullut yhä tärkeämmäksi. Lainsäädännössä ja sen perusteluissa sanotaan, että koulutuksen järjestäjien ja oppilaitosten itsearviointien tuloksia pitäisi hyödyntää kansallisissa arvioinneissa, ja toisaalta, että järjestäjillä ja oppilaitoksilla on oikeus saada arviointitulokset käyttöönsä koulutuksen kehittämisen perustaksi. Jotta kansallinen arviointi sekä järjestäjien ja oppilaitoksen arvoinnit voidaan sovittaa yhteen, arviointien pitää täydentää toisiaan ja niistä pitää tiedottaa avoimesti. Tavoitteena ei ole arvioinnin samanlaisuus – vaan yhdensuuntaisuus, jota edistetään avoimesti yhdessä tapahtuvan kehittämisen ja jatkuvan toisilta oppimisen avulla. Kansallisella ja paikallisella tasolla käytettyjen kriteereiden olisi hyvä olla osittain samoja, vaikka toteutukset eroaisivatkin toisistaan.

Arvioinnin kehittämisen yhtenä tavoitteena on tukea oppilaitosten uudistumista. Arvioinnin tulee myös tukea opettajaa työssään. Paikallisen ja yksikötason oman arvioinnin kehittymistä edistetään muun muassa määrittämällä hyvän koulutuksen, opetuksen ja arvioinnin tunnuspiirteitä, kehittämällä erilaisia arviointimalleja ja menetelmiä sekä mittareita yhteistyössä. Lisäksi painotetaan arvioinnin osaamisvarannon, järjestäjien ja oppilaitosten keskinäisen verkottumisen ja ulkoisten tukijärjestelmien kehittämistä. Kehittämällä toimintatapoja, joissa järjestäjien ja oppilaitosten asiantuntijat voivat toimia toistensa toiminnan arvioijina (vertaisarviointit, laatuauditoinnit), luodaan niin ikään mahdollisuuksia toisilta oppimiseen. Vertailun mahdollistavilla tietoverkkopohjaisilla arviointiympäristöillä edistetään myös toisilta oppimista ja omien vahvuuksien ja parantamiskohteiden tunnistamista.

Lähtökohtana on, että koulutuksen järjestäjät saavat vähintään vuotta aikaisemmin tiedon tulevista kansallisista arviointiteemoista ja -kohteista. Tällöin paikallisarviointeja voidaan suunnata kansallisen arvioinnin paino-

tusten mukaan. Sen lisäksi, että näin vältytään päällekkäisiltä tietojen koonneilta, paikallisen arvioinnin tulkinnoissa voidaan kansallista arviointia paremmin ottaa huomioon paikalliset olosuhteet ja tarpeet. Näin voidaan tehdä johtopäätöksiä taustalla vaikuttavista asioista ja muun muassa siitä, millälaisia toimenpiteitä ja voimavaroja erilaisissa kunnissa ja alueilla tarvitaan koulutuspoliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Paikallisen ja yksikkötason arvioinnin kehittämisessä hyödynnetään hyvät kansalliset ja kansainväliset käytänteet ja mallit. Tietoverkkoperusteisen arviointiympäristön kehittäminen vaatii aikaa ja taloudellisia voimavaroja. Arviointineuvosto selvittää mahdollisuudet myös ulkopuolisella rahoituksella toteutettaviin arvioinnin kehittämishankkeisiin ja kansainväliseen yhteistyöhön.

Arviointitulosten hyödyntäminen

Koulutusta koskeva kansallinen ja paikallinen päätöksenteko perustuvat muun muassa eri tasoilla tuotettuun tietoon, päättäjien erilaisiin arvoihin sekä käytettävissä oleviin voimavaroihin. Osa päätöksenteon perustana olevasta tiedosta on arviointitietoa. Tavoitteena on tietoperustaisen päätöksenteon malli, jossa arviointitieto saa entistä keskeisemmän aseman koulutuspoliittisessa ohjauksessa ja koulutuksen kehittämisessä paikallisella tasolla. Tämä tarkoittaa myös arvioinnin vaikuttavuutta reformien toimeenpanoon ja kehittämisprosessien ohjaukseen.

Kansallisessa ja paikallisessa arvioinnissa onnistuminen ja arviointitulosten hyödyntäminen ovat avainasioita arvioinnin uskottavuuden ja kehittämisen kannalta. Tätä koskevaa tietoa ei vielä ole. Tavoitteena on, että arvioinnin vaikuttavuutta tutkitaan määrävälein. Lisäksi arviointitiedon kysynnän turvaamiseksi on olennaista, että päätöksenteon eri portaissa on tai niille luodaan arviointitietoa hyödyntävät toimintatavat ja -mekanismit. Yksinkertaisimmillaan on kyse vastuutuksista. Vaativimmillaan kyse on näyttöön perustuvasta koulutusjärjestelmän ja sen toiminnan kehittämisestä (evidence based). Arviointijärjestelmän toimivuutta ja hyödynnettävyyttä edistetään sillä, että arviointitiedon avulla löydetään hyviä käytäntöjä sekä kehittämistarpeita.

Arviointitietojen käyttäjien erilaiset intressit lisäävät haasteita vaikutta-

vuudelle. Vaikuttavuuden lisäämiseksi kiinnitetään huomiota arviointien osuvuuteen, oikea-aikaisuuteen ja monipuolisuuteen. Jotta arviointitarpeita osattaisiin ennakoida ja arvioinnit olisivat mahdollisimman hyödyllisiä, arvioitsijoiden pitää olla yhteistyössä arviointitiedon tarvitsijoiden kanssa. Verkoston jäsenten ja arvioinnin kohteena olevien tahojen vuorovaikutusta tarvitaan siis myös siellä, missä on arvioinnin kohde.

Arviointitiedon hyödynnettävyyttä edistetään asiakaslähtöisellä raportoinnilla, kehittämissuosituksilla ja asiakkaan pyynnöstä annettavalla konsultatiivisella tuella. Arviointitiedon kumulatiivisuuden seuraamiseksi selvitetään mahdollisuuksia luoda arviointipankki, jonka tietoja kaikki asianosaiset voivat hyödyntää.

Viestintä ja tiedottaminen

Viestintä

Arviointitiedon tuottaminen on informaatio-ohjauksen osa. Arviointitietoa välitetään mahdollisuuksien mukaan arviointijulkaisujen, artikkeleiden, arviointiseminaarien, keskustelufoorumien ja verkkoviestinnän avulla. Arviointitiedon levittämisessä tehostetaan tietoverkkojen käyttämistä.

Informaatio-ohjauksen lähtökohtana on viestinnän avoimuus, läpinäkyvyys, ajantasaisuus, asiakaslähtöisyys ja monipuolisuus. Viestinnässä otetaan huomion kansallisten asiakkaiden ja sidosryhmien tarpeiden lisäksi myös kansalliset ja kansainväliset verkostoyhteistyön tarpeet. Viestintää kehitetään yhteistyössä kumppaneiden kanssa. Toiminnasta kertovaa viestintää parannetaan asiakkaiden odotusten ja tarpeiden sekä palautteiden perusteella.

Arviointitiedon pitää olla helposti asiakkaiden ja sidosryhmien saatavilla. Tavoitteena on, että arviointitulokset, toimenpidesuositukset ja muu tärkeä arviointitieto julkistetaan ja levitetään viiveettä. Arviointitieto toimitetaan avoimuusperiaatteen mukaisesti niille, joille tieto on päätöksenteon, kehittämisen tai muun koulutuksellisen syyn vuoksi merkityksellistä. Arviointineuvoston rahoittamien hankkeiden tulokset julkaistaan neuvoston julkaisusarjassa. Kaikista arvioinneista laaditaan tiivis kirjallinen raportti, mikä lisäksi mahdolliset laajemmat arviointiraportit ovat saatavissa Internetin

kautta. Internetiin laaditaan myös lyhyet tiivistelmät kaikista arvioinneista molemmilla kotimaisilla kielillä. Tiivistelmät julkaistaan myös englanniksi, mikäli kirjoituksen teema on kansainvälisesti merkittävä.

Arviointineuvosto kartoittaa toimikautensa alussa indikaattoreita koskevien julkaisusarjojen kehittämistarpeet ja tekee niitä koskevan ehdotuksen. Tavoitteena pidetään indikaattorijulkaisujen kehittämistä kattaviksi ja systemaattisiksi sekä eri tahojen tarpeita palveleviksi. Julkaisut tehdään verkostoperiaatteella ja niitä kehitetään arvioivaan suuntaan. Indikaattorijulkaisujen päällekkäisyydet minimoidaan.

Arviointineuvosto viestittää omasta toiminnastaan avoimesti verkoston jäsenille, ja verkostoon kuuluvien odotetaan toimivan samoin. Arviointitoimintaan liittyvää viestintää varten luodaan yhteiset periaatteet.

Arviointineuvoston tiloissa on käsikirjasto, joka on lähinnä neuvoston jäsenten ja sihteeristön sekä muiden arvioinnin asiantuntijoiden käytössä.

Koulutuksen arvioinnin näkyvyyttä ja vaikuttavuutta parannetaan myös lehden avulla. Arviointilehteä toimitetaan yhteistyössä eri tahojen kanssa. Lehdessä esitellään arviointituloksia ja arviointimenetelmien kehittämistä sekä tuodaan esille eri koulutussektoreiden hyviä arviointi- ja kehittämiskäytäntöjä sekä kansainvälisyyttä. Lehdessä on myös ruotsinkielisiä artikkeleita. Lehti ilmestyy kaksi-kolme kertaa vuodessa. Lehti sovitetaan yhteen tieteellisten julkaisujen kanssa. Vastaavien artikkeleiden julkaisemiseen voidaan käyttää myös muita julkaisukanavia.

Arviointituloksista tiedottaminen

Koulutuksen arviointineuvosto vastaa viranomaisena arviointien tiedottamisesta ja tulosten julkistamisesta. Neuvosto laatii arviointitoiminnan julkisuutta ja tiedottamista koskevat toimintaohjeet ja viestittää ne kaikille arviointitoimintaan osallistuville. Arviointitoiminnan julkisuudessa noudatetaan lakia ja asetusta koulutuksen arvioinnista, lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta (L 621/1999), asetusta viranomaisen toiminnan julkisuudesta ja hyvästä tiedonhallintatavasta (A1030/1999) sekä opetusministeriön määräystä (19/011/98).

Arviointineuvosto toimittaa koulutuksen järjestäjille ja oppilaitoksille niitä koskevat arviointitulokset. Kutakin järjestäjää ja oppilaitosta koskevat pitkulokset toimitetaan niille vähintään kolmen kuukauden kuluttua aineis-

ton koonnista. Koulutuksen järjestäjä voi halutessaan saada järjestäjä- tai oppilaitoskohtaisen analyysin sisältävän raportin, joka on tilaajalle maksullinen.

Arviointitulosten julkistamisessa kouluja ei aseteta paremmuusjärjestykseen eikä kouluja, opettajia ja oppilaitoksia leimata tasoltaan heikoiksi ja hyviksi yksipuolisilla perusteilla. Valtakunnalliseen otokseen perustuvan kokoon raportoinnissa ei anneta tunnistetietoja yksittäisestä koulusta, mutta suppean oppilaitosryhmän valtakunnallinen arviointi voi sisältää myös yksittäistä oppilaitosta koskevaa arviointitietoa. Vaatimuksena tällöin on, että arviointi tehdään yhteistyössä arvioitavan oppilaitoksen kanssa ja että arvioinnissa korostuu kehittävä tarkoitus. Kaikkien arviointiraporttien keskeiset tulokset esitetään myös ruotsin kielellä. Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset päättävät omien tulostensa julkistamisesta.

Kansalliset tulokset tiedotetaan ja kaikkien arviointien raportit luovutetaan opetusministerille aina ennen tulosten julkistamista. Kaikki arviointiraportit toimitetaan arviointiin osallistuneille järjestäjille ja oppilaitoksille. Lisäksi julkaistut raportit toimitetaan tiedoksi kunnallishallinnon edustajille ja keskeisille etujärjestöille. Julkaisujen maksullisuudesta päätetään hankekohtaisesti.

Arvioitsijoilta edellytetään kirjallisin sitoumuksin, etteivät he luovuta arvioinneissa saamia tietoja, kuten aineistoja ja koulutuksen järjestäjälähtöisiä tuloksia arvioinnin ulkopuolella olevien tietoon tai käyttöön.

Tietojen hallinta ja tietojärjestelmät

Koulutuksen arviointineuvoston tavoitteena on, että kansallisen ja paikallisen tason arvioinneissa on käytettävissä kaikki koulutusmuodot ja -asteet kattava ajantasainen ja luotettava tietojärjestelmä, arviointia helpottava ja nopeuttava ajantasainen teknologia ja sen käytön edellyttämää osaamista.

Tietojärjestelmien kehittämisessä otetaan huomioon tietojärjestelmiä ja tietosuojaa koskeva lainsäädäntö, tietohallintostrategia ja arvioinnin kehittämistä ohjaavat periaatteet sekä erilaisten arviointien tietotarpeet. Lähtökohtana on, että olemassa olevia tietojärjestelmiä hyödynnetään arvioinnissa täysimääräisesti. Yhteistyön koordinoimalla avulla pyritään minimoimaan

päällekkäisyyksiä.¹¹ Toimintakautensa alkupuolella neuvosto kartoittaa tietotuotannon ja sen päällekkäisyydet, neuvottelee arvioinnin tietotuotannossa noudatettavista periaatteista ja käytänteistä sekä pyrkii vaikuttamaan päällekkäisyyksien poistamiseen ja arviointitarpeiden huomioon ottamiseen tietotuotantojärjestelmien kehittämisessä.¹²

Arvioinnin erityistarpeisiin kehitettävä tietotuotanto ja sitä tukeva teknologia sovitetaan yhteen muun tietotuotannon kanssa. Arviointiympäristöt kehitetään pitkällä tähtäimellä paperittomiksi (Internet-ympäristöt, arviointiportaali). Arviointineuvoston käytössä olevat järjestelmät sovitetaan yhteen koulutuksen järjestäjien käytössä olevien kanssa mm. itsearviointiaineistojen ja mahdollisten muiden aineistojen sekä järjestäjä- ja oppilaitoskohtaisten palautetietojen välittämiseksi pelkästään tietoverkoissa. Ohjelmistoissa otetaan niin ikään huomioon yhteensopivuus, arviointitietojen viiveen käsittely ja palauteraporttien toimittamisen helppous.

Arvioinnin laadunhallinta

Koulutuksen arviointineuvosto kehittää arviointia normien ja ministeriön osoittamien suuntaviivojen ja taloudellisten voimavarojen rajoissa sekä neuvoston määrittämien arvojen, vision ja toimintaperiaatteiden mukaisesti. Arvioinnin tavoitteellisuutta, arviointiprosessien sujuvuutta ja resurssien käytön tehokkuutta tuetaan laadunohjauksen ja -varmistuksen avulla sekä arvioinnin arvioinnin avulla. Toimintaperiaatteiden ja -ohjeiden laadinnassa otetaan huomioon hanke- ja sektorikohtaiset erityispiirteet. Menettelytavat sovitetaan toimintaympäristön ja arviointitehtävän vaatimuksiin. Arvioinnin laatua edistää se, että arviointiverkoston osallistuvat asiantuntijat sitoutuvat samoihin periaatteisiin ja toimintaohjeisiin. Arviointiraporttien laatu varmistetaan ennen niiden julkistamista.

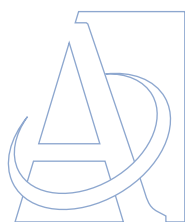
---

¹¹ Keskeisiä yhteistyökumppaneita ovat muun muassa Tilastokeskus, Suomen kuntaliitto, Stakes ja Opetushallitus.

¹² Tietotuotanto käsittää koulutusjärjestelmää koskevat tiedot, ennakointitiedot, rahoitusjärjestelmää koskevat tiedot, kansainvälisen vertailutiedon ja tutkimustiedon.

Arvioinnin laadunhallinnan edellytyksenä on arviointiosaamisen kehittyminen. Neuvosto edistää koulutuksen arvioinnin osaamisvarannon kehittämistä tekemällä arviointikoulutusta koskevia ehdotuksia ja järjestämällä tätä koulutusta yhteistyössä verkoston jäsenten kanssa. Edelleen oman henkilöstön arviointiosaamiseen panostetaan. Arviointikoulutusta kehitetään yhteistyössä Korkeakoulutuksen arviointineuvoston ja muiden verkostoon kuuluvien toimijoiden kanssa.

Arviointiohjelma

Arviointineuvoston päämääränä on laadukas koulutus ja yksilöllinen oppiminen sekä muutoskehityksen hallinta. Arvioinnin keskeinen tehtävä on tukea sekä koulutuspoliittista päätöksentekoa ja kansallista kehittämistä että alueellista ja paikallista kehittämistä – viime kädessä myös opettajan työtä. Lähtökohtana on, että kehittäminen ja päätöksenteko tulevaisuudessa perustuisivat entistä enemmän näyttöön eli arviointitietoihin ja tuloksiin.

Arvioinnin avulla neuvosto syventää yhteiskunnallista tietämystä siitä, miten koulutusjärjestelmä onnistuu sosialisatio- ja sivistystehtävässään sekä kansainvälisen kilpailukyvyyn säilyttämisessä. Arvioinnin avulla tuetaan tietoa myös koulutuspolitiikan ja sen osana olevan arviointipolitiikan onnistuneisuudesta ja arvioinnin negatiivisistakin vaikutuksista.

Koulutuksen arviointiohjelman painopisteet on johdettu koulutuspoliittisista tavoitteista ja painotuksista (esim. KESU:t 2000–2004 ja 2003–2007) ja koulutusjärjestelmän ja sen osien kehityksen tärkeimpien kohtien analysoinnista. Edelleen ohjelmassa on turvattu meneillään olevien arviointien jatkuvuus. Hankkeiden kohdentamisessa ja arviointikohteiden valinnassa on kiinnitetty erityistä huomiota perusturvan toteutumiseen, koulutusjärjestelmän nivelkohtiin, opetussuunnitelmien toimivuuteen sekä oppimisen edellytyksiin. Arviointiprosessien hallittavuuden vuoksi arvioinnit on hankkeistettu

kohteittain tai teemoittain. Lähtökohtana kuitenkin on, että yksittäisten hankkeiden kautta syntyvä arviointitieto laajennetaan myös järjestelmän eri osien keskinäisten yhteyksien tarkasteluun (vrt. nivelkohdat) ja asteittain koko koulutusjärjestelmän toimivuuden arviointiin.

Arviointiohjelman toteutumista säätelevät jatkossa käytettävissä olevat voimavarat. Suunnitteilla olevia hankkeita jouduttaneen priorisoimaan. Voimavarat määräävät myös hankkeiden laajuutta ja syvyyttä sekä niiden mahdollista vaiheistusta eri toimintavuosille. Toiminnan painopisteenä ovat ulkoiset arvioinnit, jolloin paikallisen arvioinnin tuki painottuu ulkoisen arvioinnin hyödyntämiseen, laadunhallinnan edellytyksiin ja menetelmätukeen.

Arviointineuvosto organisoii arvioinnit ja arvioinnin kehittämisen monitahoisen arvioinnin periaatteiden mukaan. Neuvosto päättää arviointiryhmien jäsenten valintakriteerit ja nimeää hankekohtaiset arviointiryhmät kunkin suunnitelman hyväksymisen yhteydessä. Keskeisiä arvioitsijoiden valintakriteereitä ovat riippumattomuus, arviointiosaaminen ja arviointikohteen syvällinen tuntemus. Arvioitsijaryhmissä pitää olla monitahoista osaamista, jotta arviointi olisi uskottavaa.

Arviointiohjelman laadintaa ohjaavia periaatteita

Perusopetuksen arviointiohjelma

Perusopetuksesta kerättävää arviointitietoa käytetään lähinnä kansallisen koulutuspolitiikan tarpeisiin. Kansallinen arviointitieto palvelee paikallista ja oppilaitostason arviointia sitä enemmän, mitä enemmän vuorovaikutusta on paikallisen ja kansallisen arvioinnin välillä. Myös tästä syystä paikallinen taho tarvitsee kansallista arviointitukea, vertailutietoa erilaisista paikallisista järjestelmistä ja tietoa oppimistulosten kansallisesta tasosta. Parhaimmillaan tieto kulkee sekä vertikaalisesti että horisontaalisesti. Pitkän ajan kuluessa kertynyt tieto kootaan meta-arvioinneiksi ja järjestelmää kokonaisuutena tarkasteleviksi analyysiksi.

Perusopetuksen arviointiohjelma on osa laajaa arviointikokonaisuutta, johon kuuluu muidenkin koulutussektoreiden arviointikohteita. Ohjelmassa valvotaan, ettei päällekkäisyyksiä synny kansainvälistenkään tutkimusten kanssa. Kansainväliset arvioinnit osoittavat kansalliset pullonkaulat. Perus-

opetuksessa arviointien yhteys opetussuunnitelman perusteisiin, sen muutoksiin ja järjestelmän toiminnallisiin edellytyksiin ovat keskeisiä. Arvioinneissa otetaan huomioon opetussuunnitelman perusteiden 2004 mukainen perusopetuksen yhtenäisyys.

Opetussuunnitelman perusteet ovat erittäin keskeinen kansallisen ohjauksen väline perusopetuksessa. Se on kehys, jonka pohjalta paikalliset opetussuunnitelmat laaditaan. Siksi opetussuunnitelmauudistuksen toimeenpanon ja opetussuunnitelman ohjaavuuden arviointi ovat, opetussuunnitelman tavoitteiden toteutumisen ohella, ohjelmallisesti avainasioita arviointineuvoston työssä. Toimeenpanon ajoituksesta johtuen opetussuunnitelmauudistuksen arviointi jää tämän arviointiohjelman ulkopuolelle.

Tietojen keräämistä opetuksen toimintaedellytyksistä ei kanavoida aina teknisesti tila-, teema- tai järjestelmäarvioinneiksi. Tavoitteena on, että indikaattorit tuottaisivat perustiedon – opetus- ja oppimisympäristöjä koskevaa tietoa saadaan myös oppimistulosten arviointien yhteydessä. Tämä mahdollistaa oppimisen edellytysten vertailun aiempaa paremmin koulutuksellisen tasa-arvon näkökulmasta. Kehittämisen kannalta on välttämätöntä tietää, kuinka toimintaedellytykset ja oppimistulokset ovat yhteydessä toisiinsa. Arviointien vaikuttavuutta koulutuksen kehittämiseen ja yhteiskunnalliseen kehitykseen tutkitaan esimerkiksi tietopohjaksi uuteen koulutuksen lainsäädäntöön.

Opetussuunnitelmissa olevia kansallisia osaamisen kriteerejä hyödynnetään arvioinneissa mm. siten, että samojen oppilaiden äidinkielen ja matematiikan osaamista arvioidaan toisen, viidennen ja yhdeksännen vuosiluokan keväällä. Vastaavasti opiskelijoiden osaamisen seuranta jatkuu perusopetuksen jälkeenkin. Tämä strategia antaa tietoja koulutusprosessin eri vaiheiden heikkouksista ja vahvuuksista. Samalla se antaa kansallista tietoa kriteerien toimivuudesta ja arviointitukea perusopetuksen eri vaiheisiin, jolloin myös korjaaviin toimenpiteisiin jää aikaa. Ohjelmallisesti pyritään siihen, että kaikki kansallisesti keskeiset kasvatus- ja opetustavoitteet sekä kaikkien oppiaineiden oppimistavoitteet voisivat tulla arvioituiksi ainakin kerran opetussuunnitelmakauden aikana. Perustellusta syystä voi koko ikäluokka osallistua otoksen sijaan oppimistulosten arviointiin.

Lukiokoulutuksen arviointiohjelma

Lukiokoulutuksen arvioinnin runkona on *oppimistulosten arviointi*. Opetussuunnitelman perusteissa esitetyistä tavoitteista keskeisimpänä ja välttämättömimpänä pidetään sitä, että opiskelijat saavat riittävät valmiudet siirtyä jatko-opintoihin, jotka perustuvat lukion oppimäärään. Arviointikohteina tämä tarkoittaa suoriutumista ylioppilaskirjoituksista ja oppimaan oppimisen valmiuksia. Arvioinnit toteutetaan kuluvalle toimintakaudella siten, että oppimaan oppimisen valmiuksien arviointi ja ylioppilaskirjoitusten tulokset yhdistetään opiskelijatasolla. Näiden samojen opiskelijoiden sijoittumista jatko-opintoihin tullaan seuraamaan.

Jatkossa edellä kuvattu oppimistulosten arviointi kytketään perusopetuksen 2. vuosiluokalta alkavaan ikäkohorttiseurantaan. Se toimii siten, että lukion arviointi toteutuu 4–5 vuoden välein. Oppimistulosten arviointien yhteyteen liitetään koulua oppimis- ja opettamisympäristönä kuvaavaa tietojenkeruuta. Ikäkohortin seurantaan perustuvassa lukiokoulutuksen arvioinnissa yhdistyvät horisontaaliset ja vertikaaliset synergiaedut. Ikäkohortteja seuraavissa arvioinneissa voidaan myös tarkastella aiempaa monipuolisemmin lukioiden välisiä eroja, arvioida ylioppilaskirjoitusten toimivuutta (sekä yleisesti että opiskelijavalintojen kriteerinä) sekä tarkastella lukiokoulutuksen tarkoituksenmukaisuutta jatko-opintojen kannalta.

Arvioinnin rungon oksaston muodostavat opiskelua ja oppimista tukeviin toimintoihin liittyvät *tila- ja teema-arvioinnit*. Koulutuksen kehittämissuunnitelmassa näistä ajankohtaisimpina on pidetty opiskelijoiden ohjaus- ja tukipalveluihin liittyviä arviointeja.

Oppimistulokset syntyvät tietyissä oppimis- ja opettamisympäristöissä mutta opiskelun reunaehtoihin vaikuttavat myös muut koulutussektorit ja osittain valtakunnallinen koulutus-, talous- ja sosiaalipolitiikka. Lukio-opiskelun reunaehtoihin liittyvät *järjestelmäarvioinnit* voivat olla eri tietokantoja, indikaattoreita ja asiantuntijaverkostoja hyödyntäviä sekä erilaisia toimintavaihtoehtoja etsiviä. Niissä myös käytetään hyväksi vähitellen kumuloituvaa tietoa oppimistulosten arvioinneista sekä tila- ja teema-arvioinneista. Ensimmäisellä toimintakaudella on toimintaympäristöanalyysien ja koulutuksen kehittämissuunnitelman perusteella pidetty tärkeinä koulutussektorit ylittäviä aiheita kuten esimerkiksi ”koulutuksen alueellinen vaikutavuus ja rooli”.

Ammatillisen koulutuksen arviointiohjelma

Ammatillisen koulutuksen arviointiohjelma on laadittu tuottamaan syvällistä ja monipuolista tietoa ammatillisen koulutusjärjestelmän osien toimivuudesta ja vaikuttavuudesta. Sen on tarkoitus tukea koulutuksen järjestäjiä ja kehittäjiä, poliittista päätöksentekoa ja koulutuksen tavoitteiden suuntaamista. Arviointiohjelma sisältää arviointituloksiin, arviointimenetelmiin ja arviointiosaamiseen liittyvän informaatio-ohjauksen. Arviointiohjelma kattaa kansallisen, alueellisen ja paikallisen tason – mukaan lukien oppilaitosten toiminnan ja oppimistulokset.

Ohjelman laadinta on merkinnyt valintoja. Arvioitavana ovat sellaiset järjestelmän osat, jotka ovat viime vuosina olleet suurten muutosten kohteina. Arvioinnit kohdistuvat muun muassa tutkintorakenteisiin, opetussuunnitelmajärjestelmän toimivuuteen (opetussuunnitelmien kehittämiseen liittyvät pedagogiset reformit: esimerkiksi työpaikalla tapahtuva oppiminen ja näyttöperustainen arviointi) ja koulutuksen ylläpitojärjestelmään. Ylläpitojärjestelmän arviointi tuo arvioitavaksi myös koulutuksen määrällisen säätelyjärjestelmän toimivuuden ja järjestäjien suoriutumisen palvelutehtävistään. Tämän osana tarkastelun kohteina ovat myös koulutuspalveluiden alueellistamiseen ja elinkeinoelämän kehittämiseen liittyvät tavoitteet kuten myös kouluverkon sisäinen yhteistyö palveluiden turvaamisessa (esimerkiksi lukioyhteistyö). Erilaisten opiskelijoiden koulutusmahdollisuudet ja väestön koulutuksellinen tasa-arvo ovat myös arviointikohteina tässä kokonaisuudessa.

Ohjelmakaudella kehitetään ja testataan uutta ammatillisen koulutuksen oppimistulosten arviointijärjestelmää. Se on tarkoitus ottaa käyttöön vuodesta 2005 alkavassa koulutuksessa. Oppimistulosten arviointijärjestelmä integroidaan ulkoisen laadunvarmennuksen avulla näyttöperustaiseen arviointiin. Ohjelmakaudella tutkitaan erilaisten pilottiohjelmien oppimistuloksia ja kehitetään testauksiin perustuvat arviointimallit, laadunvarmistuskäytänteet sekä arviointimenetelmät ja -kriteerit. Tavoitteena on, että tulevaisuudessa oppimistulosten arviointiin voitaisiin liittää sellaisia arviointitutkimuksia, jotka tekisivät oppimistulosarviointit syvällisemmiksi ja osaisivat ottaa huomioon myös monenlaisia tausta- ja kontekstitekijöitä. Edellä kuvattu oppimistulosten arviointi kohdistuu ammatilliseen osaamiseen. Kaikille yhteisiin opintoihin ja yhteisiin teemoihin liittyviä arviointihankkeita ohjelmassa ei ole.

Aikuiskoulutuksen arviointiohjelma

Aikuiskoulutuksen arviointi pohjautuu OECD:n tekemässä Suomen aikuis-koulutuspolitiikan teematutkinnassa esiin tulleisiin havaintoihin sekä Par-lamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän mietinnössään tekemiin ehdotuksiin, joihin niin hallitusohjelma kuin koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunni-telmakin (2003–2008) toteavat aikuiskoulutuksen kehittämisen perustuvan.

Aikuiskoulutuksen arvioinnin läpäisevät teemat ovat tasa-arvo ja ai-kuiskoulutuksen ohjaus. Ne sisältyvät suunnittelukauden kaikkiin arviointi-hankkeisiin ainakin yhtenä näkökulmana. Tasa-arvonäkökulmasta keskeis-tä on esimerkiksi aikuiskoulutuksen tarjonta maan eri alueilla, opiskeluväl-miuksiltaan erilaisten väestöryhmien tarpeet sekä vähän koulutettujen ja vä-hävaraisten koulutusmahdollisuudet. Aikuiskoulutuksen ohjauksen näkökul-ma ei ole irrallaan tasa-arvonäkökulmasta, vaan kytkeytyy siihen monin säi-kein. Tasa-arvon tavoitteet eivät toteudu itsestään: aikuiskoulutuksen mo-ninaiset muodot pitäisi hahmottaa kokonaisuutta palveleviksi järjestelmän osiksi ja koulutustarjonnan olisi ohjauduttava vastaamaan yhteiskuntapo-liittisesti ajankohtaisiksi arvioituihin tarpeisiin.

Aikuiskoulutuksen arviointi käynnistyy vuonna 2004 sekä ammatillisen koulutuksen että vapaan sivistystyön puolella. Molemmat alkavat hankkeet ovat kaksivaiheisia, ja niissä otetaan huomioon aikuiskoulutuksessa meneil-lään olevat muutokset. Ensimmäisessä vaiheessa arvioidaan nykytilaa ja sii-hen johtaneita syitä. Toisessa vaiheessa arvioidaan tehtyjen toimenpiteiden ja uudistusten onnistumista ja vaikutuksia. Hankkeet ulottuvat tässä suun-nitellun toimintakauden loppuun, vuoteen 2007.

Vapaa sivistystyö ja aktiivinen kansalaisuus -hankkeen ensivaiheessa ar-vioidaan vapaan sivistystyön piirissä toimivista oppilaitoksista muodostu-van verkoston toimivuutta ja toimintaedellytyksiä. Toisessa vaiheessa arvi-oidaan uusien ohjausmuotojen vaikuttavuutta sekä sitä, miten vapaan sivi-sitystyön verkosto onnistuu sille uskotussa tehtävässä, aktiivisen kansalaisuu-den edistämässä. Aiheensa puolesta hankkeella on selkeät yhtymäkohdat esimerkiksi hallituksen kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaan.

Aikuisten koulutusmahdollisuudet toisen asteen ammatillisessa koulutuk-sessa -hankkeen ensivaiheessa arvioidaan toisen asteen ammatillisen koulu-tuksen järjestämistä ja tarjontaa kokonaisuutena sekä erilaisin valmiuksin varustetuille aikuisille soveltuvia koulutusjärjestelyjä. Hankkeen toisessa

vaiheessa huomio kiinnitetään viime vuosina puutteellisten toimintaedellytysten vuoksi epävakaaksi osoittautuneeseen ammatilliseen lisäkoulutukseen ja sen ohjaukseen. Väestön koulutustason noustessa ja ammatillisesti kouluttamattomien ikäluokkien siirtyessä eläkkeelle ammatillisen lisäkoulutuksen merkitys tulee lähitulevaisuudessa kasvamaan, minkä vuoksi sen asema tulee vahvistumaan. Aikuiskoulutuksen kokonaisuuden kannalta on kysymys myös siitä, miten omaehtoinen aikuiskoulutus täyttää tehtävänsä työvoimakoulutuksen ja henkilöstökoulutuksen rinnalla ja miten tarkoitukseenmukainen kokonaisuus näistä muodostuu.

Ruotsinkielisen koulutuksen arviointiohjelma

Ruotsinkielisen koulutuksen arvioinnin periaatteena on se, että kaikkiin valtakunnallisiin arviointihankkeisiin kuuluu myös ruotsinkielinen koulutus, koskevatpa hankkeet peruskoulua, lukiota, ammatillista koulutusta tai aikuiskoulutusta. Perustelut sille on johdettavissa arviointiohjelman perusteena olevista arvoista: tasa-arvo, oikeudenmukaisuus ja totuudellisuus. Näin toimien saadaan kattavaa tietoa koko väestöstä. Ne linjaukset, jotka on suomenkielisen koulutuksen osalta tehty, pätevät myös ruotsinkielisessä koulutuksessa. Sen lisäksi esitetään kaksi erityisesti ruotsinkielisen koulutuksen tarpeista nousevaa hanketta. Peruskoulun tilaa arvioidaan koko väestön osalta, mutta ruotsinkielisen koulutuksen tila-arviointi kohdistuu myös lukioon, ammatilliseen koulutukseen ja aikuiskoulutukseen. Aikaisemmin kerättyä arviointitietoa hyödynnetään kokoavassa meta-analyysissä. Ruotsinkielisen koulutuksen toinen arviointihanke kohdistuu niin ikään kaikkiin koulutussektoreihin, ja se koskee opettajien pätevöitymistä, joka on todettu yhdeksi ruotsinkielisen koulutuksen kehittämiskohteeksi.

Arviointiohjelman rakenne

Arviointiohjelman ryhmittelyssä pääluokkiin ja alaluokkiin on käytetty luokituksia, jotka on esitetty vuosia 2003–2008 koskevassa KESU:ssa. Ohjelma kattaa opetusministeriön hallinnonalaan sisältyvät arvioinnit. Sen lisäksi liitteessä 3 esitetään lääninhallitusten vastuulla tehtävien arviointien luettelo.

I Koulutuksen arviointi

Kansalliset arvioinnit koostuvat 1) järjestelmäarvioinneista, 2) tila-arvioinneista ja 3) teema-arvioinneista (vrt. liite 4).

II Oppimistulosten arviointi

Kun perusopetuksen ja lukiokoulutuksen oppimistuloksia arvioidaan, tarkasteltavana ovat erityisesti oppiaineet ja oppimaan oppimisen valmiudet. Ammatillisessa koulutuksessa arviointi kohdistuu ohjelmakaudella ammatilliseen osaamiseen. Ohjelmassa painottuvat erityisesti uuden arviointijärjestelmän kehittäminen ja sen toimivuuden testaaminen sekä koko koulutusjärjestelmää koskevien arviointien käynnistäminen.

III Koulutuksen järjestäjien tuki koulutuksen arvioinnissa

Käynnistettävänä on pilottihankkeita, jotka tukevat koulutuksen järjestäjiä ja oppilaitoksia niiden oman arvioinnin kehittämisessä. Niissä rakennetaan arviointimalleja, -menetelmiä ja -kriteereitä sekä testataan niitä käytännössä. Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset osallistuvat itse aktiivisesti työhön. Lisäksi kehitetään itsearviointia tukevia tietoverkkoperustaisia arviointiympäristöjä. Tietoverkkojen avulla edistetään myös koulutuksen järjestäjien verkottumista ja itsearviointien hyödyntämistä kansallisissa arvioinneissa. Järjestäjien ja oppilaitosten arviointikoulutusta edistetään.

IV Laatupalkinnot

Opetusministeriö jakaa ammatillisen koulutuksen ja oppisopimuskouluttajien laatupalkinnot nimittämänsä palkintolautakunnan esityksestä vuosittain. Ammatillisen koulutuksen ja oppisopimuskouluttajien laatupalkintoarvioinneista on vastannut Opetushallitus ja sen nimittämät ulkopuolisista kolmikantaisuutta

edustavista tahoista koostuvat arviointiryhmät. Aikuiskoulutusneuvosto puolestaan jakaa vuosittain aikuiskoulutuksen laatu-palkinnot. Aikuiskoulutuksen lautapalkintojen arviointiin on nimetty myös erillinen arviointiryhmä.

V Arviointimenetelmät

Arviointimenetelmiä kehitetään kansallista arviointia sekä koulutuksen järjestäjien ja oppilaitosten arviointia varten. Tämä toteutuu eri hankkeiden yhteydessä sekä erillisinä menetelmä-hankkeina. Painopisteinä ovat monitahoisuutta sekä alueellista ja paikallista osallistumista korostavat menetelmät. Arviointitoimintaa tuetaan julkaisuilla, arvioijakoulutuksella ja erilaisten arviointien mallintamisella ja kuvaamisella. Arviointimenetelmien kehittämistä suunnataan tietoverkkoperustaiseksi (Internet-ympäristöt, portaalit).

VI Kansainvälinen yhteistyö

Koulutuksen arviointineuvosto edistää kansainvälisen arviointiverkoston luomista, oman arviointitoiminnan tunnetuksi tekemistä ja kansainvälisten asiantuntijoiden hyödyntämistä kansallisen järjestelmän kehittämisessä. Arviointineuvosto vastaa kansallisella tasolla kansainvälisen arviointiyhteistyön koordinoimisesta ja kehittämisestä.

VII Maksullinen palvelutoiminta

Maksulliseen palvelutoimintaan luodaan ohjelmakauden alussa yhtenäiset periaatteet.

Arviointiohjelma vuosille 2004–2007

Arviointiohjelman kehittämisen painopisteiden määrittelemisessä on otettu huomioon KESU:n (2003–2008) ja opetusministeriön linjaukset sekä meneillään olevien arviointien jatkuvuus.

I KOULUTUKSEN ARVIOINTI (neuvoston tehtävät 5 §, 2 mom.)¹³

Järjestelmäravioinnit	Viite	Aikataulu
1 Tutkintorakenteen toimivuus (AM)	KESU 2003–2008	2005–2006
2 Opetussuunnitelmauudistus (AM) ¹⁴		2005–2006
3 Koulutuksen alueellinen vaikuttavuus ja oppilaitosten yhteistyö ¹⁵ (LU, AM, AI)		2005–2006
4 Opiskelijan koulutusmahdollisuudet ja tasa-arvo (LU, AM)	KESU 2003–2008	2006–2007 ¹⁶
5 Aikuisopiskelun edellytykset ja tasa-arvo		2006–2007
6 Vapaa sivistystyö ja aktiivinen kansalaisuus		2004–2007
7 Koulutuksen perusturva (PO)		2004–2005
8 Nuorten valikoituminen ja hakeutuminen ammatilliseen koulutukseen, opintomenestys ja keskeyttäminen	KESU 2003–2008	2005

Tila-arvioinnit

1 Ruotsinkielisen koulutuksen tila (PO, LU, AM, AI)		2005–2006
2 Perusopetuksen tila (PO) ¹⁷		2005–2006
3 Opettajien pätevytyminen ruotsinkielisessä koulutuksessa		2006–2007
4 Erityisopetus, tukiopeus sekä oppilas-huoltopalvelut (PO, LU)	KESU 2003–2008	2004–2005

¹³ Ruotsinkielinen koulutus sisältyy kaikkiin hankkeisiin.

¹⁴ Kattaa opetussuunnitelmajärjestelmän toimivuuden, sisällöt ja pedagogiset painopisteet kuten valinnaisuuden, hyväksiluvun, opintojen henkilökohtaistamisen, opiskelija-arvioinnin jne.

¹⁵ Sisältää koulutuksen määrällisen ja laadullisen ennakkoinnin, itsearviointijärjestelmät ja järjestäjien toiminnan elinkeinoelämän kehittäjinä ja oman alueensa väestön kouluttajina osana alueen innovaatiojärjestelmää.

¹⁶ Kattaa huippuosaajien kouluttamisen sekä syrjäytymisen ehkäisyä.

¹⁷ Perustuu 1993–2003 tehtyihin kansallisten ja kansainvälisten arviointien ja tutkimusten tuloksiin.

Teema-arvioinnit

1	Työpaikalla tapahtuva oppiminen	reformi	2004–2005 ¹⁸
2	Aikuisten koulutusmahdollisuudet toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa		2004–2007
3	Taiteen perusopetus	KESU 2003–2008	2005
4	Näyttöjärjestelmän toimivuus (AM, AI)	reformi	2006–2007
5	Tietoteknisten mahdollisuuksien hyödyntäminen koulutuksessa (PO, LU, AM, AI)		2006–2007
6	Esiopetuksen laatu ¹⁹		2003–2004

II OPPIMISTULOSTEN ARVIOINTI ²⁰ KESU 2003–2008**Perusopetus**²¹:

1	Matematiikka (PO) (2. lk)		2005–2006
2	Äidinkieli (PO) (2. lk) ²²		2005–2006
3	Matematiikka ja äidinkieli (PO/alkuopetus) ²³		2003–2005
4	Matematiikka (PO) (9. lk)		2006–2007
5	Äidinkieli (PO) (9. lk)		2006–2007
6	Matematiikka (PO) (9.lk) ²⁴		2003–2004
7	Taidekasvatus (PO taide- ja taitoaineet, kotitalous)		2006
8	Äidinkieli ja kirjallisuus (PO) 9.lk) ²⁵		2003–2005
9	Modersmålet o. litteratur (PO) (9 åk) ²⁶		2003–2005

Lukio: KESU 2003–2008

1	Oppimaan oppiminen (LU)		2005–2006
2	Oppimaan oppiminen ja ylioppilaskirjoitukset		2006–2008
3	Oppimaan oppiminen, ylioppilaskirjoitukset ja siirtyminen jatko-opintoihin		2008–2009

¹⁸ Kattaa sekä nuorten ammatillisen peruskoulutuksen että oppisopimuskoulutuksen.

¹⁹ Arviointihanke, jonka ministeriö on lainsäädäntöön perustuen antanut Opetushallituksen tehtäväksi.

²⁰ Oppimistulosten arvioinnin kehittämiseksi asetetaan erillinen jaosto vuonna 2004. Jaoston alaan kuuluvat perusopetus, lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus.

²¹ Sisältää laajan arviointia tukevan tausta-aineiston keruun koulun toimintakulttuurista, opetuksen laadusta ja opiskelun mielekkyydestä (perusosiot mukana kaikissa oppimistulosten arvioinneissa ja lisäosiot hankkeittain).

²² Toteutetaan samoille kouluille ja samoille oppilaille matematiikan arvioinnin kanssa tulosanalyysien monipuolistamiseksi ja kustannusten säästämiseksi.

²³ Arviointihanke, jonka ministeriö on lainsäädäntöön perustuen antanut Opetushallituksen tehtäväksi.

²⁴ Arviointihanke, jonka ministeriö on lainsäädäntöön perustuen antanut Opetushallituksen tehtäväksi.

²⁵ Arviointihanke, jonka ministeriö on lainsäädäntöön perustuen antanut Opetushallituksen tehtäväksi.

²⁶ Arviointihanke, jonka ministeriö on lainsäädäntöön perustuen antanut Opetushallituksen tehtäväksi.

Ammatillinen koulutus:

1	Oppimistulosten arviointistrategian, -järjestelmän ja -ohjelman kehittäminen ja kokeilu ²⁷	KESU 2003–2008	2003–2005
2	Kansalliset oppimistulokset	KESU 2003–2008	2005 jatkuva

III KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJIEN TUKI KOULUTUKSEN ARVIOINNISSA (5 §, 2 mom.)

1	Järjestäjien ja oppilaitosten toiminnan laadunvarmistus/itsearviointi ²⁸	KESU 2003–2008	jatkuva
2	Oppisopimuskoulutuksen laatu ja itsearviointi ²⁹		2004
3	Ammatillisen koulutuksen laatu, laadunhallintasuositus, laatumittarit ³⁰		2004
4	Arviointimallien ja laatusuositusten valmistaminen koulutuksen järjestäjien käyttöön ³¹		2004

IV LAATUPALKINNOT

1	Ammatillisen koulutuksen laatupalkinto ³²		2004
2	Oppisopimuskoulutuksen laatupalkinto ³³		2004

V ARVIOINTIMENETELMÄT³⁴

1	Arviointiverkosto ³⁵	KESU 2003–2008	jatkuva
2	Arvioisijakoulutus, osaamisvaranto	KESU 2003–2008	jatkuva
3	Indikaattorit	KESU 2003–2008	jatkuva

²⁷ Arviointistrategia ja ohjelma tarkennetaan jaostossa oppimistulosten arviointikokeilusta saatujen kokemusten mukaan. Samalla arvioidaan myös kaikille yhteisten opintojen ja yhteisten painotusten arviointien tarpeet tuleville vuosille. Opetushallitus organisoi ESR -hanketta.

²⁸ Kehitetään itsearviointimenetelmiä ja -työkaluja koulutuksen järjestäjien, oppilaitosten ja opettajien tarpeisiin. Painotetaan systemaattisen laadunhallinnan malleja ja menetelmiä ja opetusprosessien laadun arviointiin soveltuvia menetelmiä. Luodaan itsearviointin tueksi tietoverkot. Koulutuksen järjestäjien itsearviointin kehittämisen selkeyttämiseksi asetetaan erillinen jaosto vuonna 2004. Jaosto kattaa kaikki koulutusmuodot.

²⁹ Hanke, jonka ministeriö on lainsäädäntöön perustuen antanut Opetushallituksen tehtäväksi.

³⁰ Hanke, jonka ministeriö on lainsäädäntöön perustuen antanut Opetushallituksen tehtäväksi.

³¹ Hanke, jonka ministeriö on lainsäädäntöön perustuen antanut Opetushallituksen tehtäväksi.

³² Hanke, jonka ministeriö on lainsäädäntöön perustuen antanut Opetushallituksen tehtäväksi.

³³ Hanke, jonka ministeriö on lainsäädäntöön perustuen antanut Opetushallituksen tehtäväksi.

³⁴ Arviointimallien ja menetelmien kehittämiseksi perustetaan erillinen jaosto vuonna 2004. Mallien ja menetelmien kehittämisessä otetaan huomioon eri koulutussektoreiden erityistarpeet.

³⁵ Arviointiverkoston kehittämisessä otetaan huomioon erilaisten arviointien vaatimukset ja eri organisaatioiden vahvuudet.

4	Tietojärjestelmät ja teknologia ³⁶	KESU 2003–2008	jatkuva
5	Arviointitulosten hyödyntäminen opetuksen kehittämisessä ³⁷		2004
6	Ammatillisen koulutuksen laatu (Leonardo) ³⁸		2004

VI KANSAINVÄLINEN YHTEISTYÖ

1	EU:n ja CEDEFOP:n yhteistyö (AM, AI)	KESU 2003–2008	jatkuva
2	Pohjoismainen yhteistyö (PO, LU, AM, AI)		
3	EU/OECD: aikuisten taitotaso ja koulutukseen osallistuminen	KESU 2003–2008	2004–
4	PISA		2005–2006

VII MAKSULLINEN PALVELUTOIMINTA³⁹

1	Asiantuntija- ja arviointipalvelut		jatkuva
2	Arviointihankkeisiin liittyvä myynti		jatkuva
3	Arviointiseminaarit ⁴⁰		

VIII KOULUTUKSEN EVALUAATIOTUTKIMUS

Arvioinnin vaikuttavuuden metatutkimus			2006–2007
--	--	--	-----------

---

³⁶ Mahdollistaa tietojen koonnin, analysoinnin, pikapalautteiden annon sekä itsearviointiraporttien välittämisen sekä palautteen annon järjestäjille ja oppilaitoksille. Lisäksi mahdollistaa virtuaalisten arviointiympäristöjen ja arviointiportaalin rakentamisen esimerkiksi hyvien käytänteiden ja arviointimenetelmien ja arviointitiedon levittämiseen.

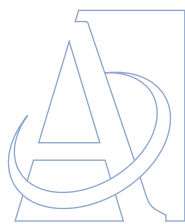
³⁷ Hanke, jonka ministeriö on lainsäädäntöön perustuen antanut Opetushallituksen tehtäväksi.

³⁸ Hanke toteutetaan Opetushallituksessa.

³⁹ Maksullisen palvelutoiminnan periaatteet luodaan ohjelmakauden alussa.

⁴⁰ Arviointineuvosto järjestää kansallisen arviointiseminaarin kerran vuodessa vuodesta 2005 alkaen. Yhteistyömahdollisuudet Korkeakoulujen arviointineuvoston kanssa selvitetään.

Liitteet

Liite 1. Koulutuksen arviointineuvoston jäsenet

Professori Päivi Atjonen, Joensuun yliopisto, Kasvatustieteen laitos

Professori Sven-Erik Hansén, Österbottens högskola, Pedagogiska fakulteten, Vasa

Professori Jarkko Hautamäki, Koulutuksen arviointikeskus, Helsingin yliopisto

Professori Kauko Hämäläinen, Helsingin yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia

Esimies Pirkko Kalttonen, Stora Enso, Veitsiluodon tehtaat

Opetus- ja kulttuuriyksikön päällikkö Anneli Kangasvieri, Suomen kuntaliitto

Puheenjohtaja Reetta Kuosmanen, Suomen Ammattiin Opiskelevien Keskusliitto SAKKI ry

Professori Erno Lehtinen, Turun yliopisto, Kasvatustieteiden laitos

Professori Vesa Mustonen, Oulun yliopisto, Matemaattisten tieteiden laitos

Opetustoimen johtaja Kirsti Mäensivu, Hämeenlinna

Johtaja Hannu Salminen, Jyväskylän koulutuskuntayhtymä

Rehtori Juha Sihvonen, Valkeakoski-opisto

Johtaja Liisa Souri, Opetusalan ammattijärjestö OAJ, Edunvalvontaosasto

Liite 2. Koulutuksen arviointisihteeristö

Pääsihteeri Heikki K. Lyytinen, laitoksen johtaja

Pääsuunnittelija Esko Korkeakoski, yleissivistävä koulutus,
perusopetuksen arviointi

Pääsuunnittelija Gunnel Knubb-Manninen, ruotsinkielisen koulutuksen
arviointi

Pääsuunnittelija Jouko Mehtäläinen, yleissivistävä koulutus,
lukio-opetuksen arviointi

Pääsuunnittelija Anu Räisänen, ammatillisen koulutuksen arviointi,
laitoksen varajohtaja

Pääsuunnittelija Heikki Silvennoinen, aikuiskoulutuksen arviointi

Suunnittelija Harri Rönholm, paikallisen arvioinnin tukijärjestelmän
luominen ja käynnistäminen

Osastosihteeri Maritta Leinonen

Liite 3. Muiden tahojen tekemät koulutuksen arvioinnit

Lääninhallitusten peruspalvelujen arviointikohteet:

Arvioinnit	Viite	Aikataulu
1 Esi- ja perusopetuksen alueellinen saavutettavuus ⁴¹	KESU 2003–2008	2003–2004 (EO) jatkuva (PO) 2003–2004
2 Oppilashuoltoa ja järjestyksenpitoa koskevien ⁴² säännösten muutosten toimivuus		
3 Tasa-arvoiset koulutusmahdollisuudet (toinen aste) ⁴³	KESU 2003–2008	vuoteen 2006 mennessä
4 Perusopetuksen ja lukion jälkeinen koulutukseen sijoittuminen jatkuva ⁴⁴	Hallituksen strategia-asiakirja	jatkuva
5 Tutkinnon suorittaneiden työllistyminen ja jatko-opintoihin sijoittuminen ⁴⁵	Hallituksen strategia-asiakirja	jatkuva
6 Koululaisten iltapäivätoiminta ⁴⁶	Hallituksen strategia-asiakirja	2004 ja 2006

⁴¹ Esiopetuksen osalta arviointi liittyy eduskunnalle vuonna 2004 annettavaan esiopetusta koskevaan selontekoon.

Tiedot hankitaan kunnille kohdistetulla kyselyllä vuonna 2003.

Perusopetuksen osalta arviointi toteutetaan vuosittain Tilastokeskuksen aineiston pohjalta.

⁴² Tietoaineisto koostuu peruskouluilta vuosina 2003 ja 2004

Liittyy eduskunnalle vuonna 2005 annettavaan koulutuspoliittiseen selontekoon.

⁴³ Tilastoaineiston lisäksi käytetään koulutuksen järjestäjille tehtävää kyselyä (2005).

⁴⁴ Aineistona käytetään pääasiassa Tilastokeskuksen tilastoaineistoa (oppilaitostilastot).

⁴⁵ Aineistona käytetään pääasiassa Tilastokeskuksen tilastoaineistoa (sijoittumispalvelu).

⁴⁶ Pääasiallinen toteutusvastuu nuorisotoimella. Tiedot hankitaan kuntien avustustilastoista ja kuntakyselyllä.

Liite 4. Sanasto

Arviointi (evaluation)

on tarkasteltavan kohteen tai toiminnan arvon määrittämistä, arvottavaa tulokinnallista analyysia. Keskeisessä asemassa ovat tavoitteet, vaatimukset ja kriteerit, joihin arvioitavaa asiaa verrataan. Arviointi tuottaa monipuolista tietoa toiminnan arvosta, vahvuuksista ja parantamisalueista, ja sen tavoitteena on arvioitavan toiminnan kehittäminen.

Arviointitutkimus

on suppeasti määriteltynä systemaattista tieteellisten tutkimusprosessien käyttämistä sosiaalisten interventio-ohjelmien käsitteellistämisen, suunnittelun, toteutuksen ja hyödyllisyyden arvioimiseen. Laajemmin määriteltynä arviointitutkimuksella hankitaan informaatiota päätöksentekoa varten. Ensimmäinen määritelmä rajaa arviointitutkimuksen interventioiden onnistuneisuuden arviointiin ja tyypillisimmillään liittyy erillisiin kokeilu- ja kehittämishankkeisiin. Jälkimmäinen määritelmä antaa enemmän tilaa tutkia, mitä koulutusjärjestelmässä ja sen osissa tapahtuu. Arviointitutkimuksessa noudatetaan tieteellisiä sääntöjä. Erotuksena tutkimuksen yleiseen käsitteeseen arviointitutkimukseen kuuluu arvottaminen jollakin perusteella.

Indikaattori

on suhteutettu mittari tai luku, joka ilmaisee kohteen ominaisuutta, tilaa tai siinä tapahtuvia muutoksia.

Indikaattoreita tarvitaan arviointia varten, kun käsitteitä konkretisoidaan ja muunnetaan mitattaviksi.

Itsearviointi

tarkoittaa organisaation ja siellä toimivien henkilöiden oman toiminnan tulokinnallista analyysia.

Järjestelmäarvioinnit

tuottavat tietoa koko koulutusjärjestelmän tai sen osan toimivuudesta. Järjestelmäarvioinnit kohdistuvat myös koulutuspolitiikkaan ja sen toimeenpanoon.

Kehittävä arviointi

on tasavertaiseen vuorovaikutukseen perustuvaa toimintaa, jossa osapuolet tekevät yhdessä tulkinnallista analyysia arviointikohteesta ja siihen vaikuttavista asioista ja antavat palautetta. Kehittävässä arvioinnissa arvioijat esittävät esimerkiksi yhteisymmärryksessä tehtyjä kehittämissuosituksia.

Koulutuksen järjestäjä

on se organisaatio, jolle opetusministeriö on antanut koulutuksenjärjestämistehtävän.

Koulutus

on organisoitua ja tavoitteellista oppimistoimintaa.

Koulutuspolitiikka

tarkoittaa kaikkia toimenpiteitä ja pyrkimyksiä, joilla julkinen valta ja yhteiskunnan eri ryhmät pyrkivät vaikuttamaan koulutuksen kehittämiseen.

Laadun arviointi

on tulkinnallista analyysia siitä, miten koulutusjärjestelmän edellytykset, prosessit ja tulokset vastaavat asettuja vaatimuksia ja tavoitteita.

Laadunhallinta

on johtamisen osa-alue, joka määrittää laatupolitiikan, -tavoitteet sekä laatuun liittyvät vastuut, jotka toteutetaan laadun suunnittelun, laadunohjauksen, laadunvarmistuksen ja laadun kehittämisen avulla.

Laadunhallintamenetelmät

tarkoittavat niitä keinoja, joita voidaan käyttää laadunhallintaan liittyvissä toiminnoissa. Esimerkkeinä näistä ovat erilaiset arviointimenetelmät.

Laadunvarmistus

On niiden toimintojen joukko, joilla saavutetaan riittävä luottamus siihen, että palvelu tai tuote täyttää sille asetetut tavoitteet ja laatuvaatimukset.

Laatu

on koulutuksen ja koulutusjärjestelmän edellytyksiä, prosesseja ja tuloksia kuvaava ominaisuus.

Laatukontrolli

tarkoittaa prosessien ja saavutettujen tulosten arvioivaa vertaamista ennalta esitettyihin tavoitteisiin.

Monitahoarviointi

tarkoittaa eri intressitahojen ja toimijoiden yhdessä tekemää tulkinnallista analyysia arviointikohteesta. Monitahoarviointi tarkoittaa myös erilaisten lähestymistapojen ja menetelmien monipuolista käyttämistä yhdessä arvioinnissa.

Paikallinen arviointi

on koulutuksen järjestäjän omaa arviointia, joka perustuu koulutuksen järjestäjän ja oppilaitosten omiin tavoitteisiin ja viitekehykseen.

Sisäinen arviointi

tarkoittaa arviointia, jonka tekijä osallistuu arvioitavan organisaation toimintaan. Vrt. itsearviointi.

Teema-arvioinnit

kohdistuvat johonkin sisällölliseen kokonaisuuteen, kuten johonkin erilliseen oppiaineeseen tai koulutuksen sisältökokonaisuuteen.

Tila-arvioinnit

kohdistuvat kokonaiseen koulutussektoriin (esim. perusopetus) tai oppilaitosmuotoon (esim. kansalais- ja työväenopistot).

Ulkoinen arviointi

on organisaation ulkopuolisten tekemää tulkinnallista analyysia organisaation tilasta.

Ulkoinen auditointi

on organisaation ulkopuolisten tekemää järjestelmällistä ja puolueetonta arviointia sen selvittämiseksi, onko organisaation toiminta tavoitteiden mukaista, tehokasta ja tarkoitukseensa sopivaa. Auditointi on yksi arviointimenetelmä.

Vertaisarviointi

tarkoittaa samalla tasolla olevien yksilöiden, ryhmien tai organisaatioiden tekemää tulkinnallista analyysia vertaisena olevan yksilön, ryhmän tai organisaation toiminnasta. Vertaisarvioinneissa voidaan käyttää erilaisia menetelmiä.

Koulutuksen arviointineuvosto

Layout: Martti Minkkinen

Koulutuksen arviointineuvoston ohjelma vuosille 2004–2007 käynnistää uuden vaiheen koulutuksen arviointihistoriassa. Arviointi siirtyy aiempaa enemmän opetushallinnon ulkopuoliseksi asiantuntijatyöksi. Siinä myös koulutuspolitiikka voi olla arvioinnin kohteena.

Paikallisella arvioinnilla on uudessa järjestelmässä merkittävä asema. Ulkopuolisen arvioinnin tehtävänä on tukea paikallista koulutuksen kehittämistä samalla kun se antaa arvioitua palautetietoa koko koulutusjärjestelmän toimivuudesta.

Uusi arviointijärjestelmä on myös kansainvälisesti ainutlaatuinen. Sille on leimallista riippumattomuus, ohjelmallisuus, verkostomainen toimintatapa, arviointitutkimuksen edistäminen ja arviointitoiminnan kokonaisuuden hallinta.